

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Vývoj kohézní politiky EU a její vliv na rozvoj regionů

Bc. František Ješina

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

František Ješina

Světová ekonomika

Název práce

Vývoj kohézní politiky EU a její vliv na rozvoj regionů

Název anglicky

Development of EU cohesion policy and its impact on regional development

Cíle práce

Kohézní politika EU má za úkol přispět v rozvoji ekonomicky slabších regionů, respektive má napomoci ke snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů v rámci EU.

Primárním cílem diplomové práce je zhodnotit, zda mají vynaložené prostředky skrze kohézní politiku EU vliv na vybrané socioekonomické indikátory. Sekundárním cílem práce je zhodnotit vlivy na vývoj a současnou podobu kohézní politiky EU.

Metodika

Základ diplomové práce tvoří teoretická východiska. Za pomoci literární rešerše kapitola přibližuje koncept samostatné vědní disciplíny regionální ekonomie a významné teorie regionální rozvoje, které se snaží vysvětlit rozvoj regionů a jejich případnou konvergenci.

Vlastní práce je rozdělena do dvou kapitol. První z nich využívá metod deskripce, explanace a analýzy a je věnována historii a vývoji evropské kohézní (regionální) politiky včetně faktorů, které měly na její vývoj vliv. Kapitola je nadále členěna podle významných milníků vývoje.

Poslední kapitola se věnuje, při využití statistických a ekonometrických metod, posouzení vlivu historických plateb z kohézních fondů na vývoj vybraných socioekonomických indikátorů.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 pages

Klíčová slova

Evropská unie, Evropská společenství, kohézní politika, regionální politika, rozvoj regionu, region soudržnosti

Doporučené zdroje informací

- ARMSTRONG, Martin, TAYLOR, Jim. 2000. Regional Economics and Policy. 3. vyd. New Jersey: Wiley-Blackwell. 448 s. ISBN: 978-0-631-21713-8.
- BALDWIN, Richard, WYPLOSZ, Charles. 2015. The Economics of European Integration. 5. vyd. Londýn: McGraw-Hill Education. 584 s. ISBN 978-80-247-4568-8.
- BLAŽEK, Jiří, ULÍŘ, David. 2011. Teorie regionálního rozvoje: Nástin, kritika, implikace. Praha: Karolinum. 363. ISBN 978-80-246-4566-7.
- CINI, Michelle, BORRAGÁN, Nieves Pérez-Solórzano. 2019. European Union Politics. 6. vyd. New York: Oxford university press. 513 s. ISBN 978-0-19-880653-0.
- FIALA, Petr, KRUTÍLEK, Ondřej, PITROVÁ Markéta. 2018. Evropská unie. 3. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 805 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Irena Benešová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 23. 2. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj kohézní politiky EU a její vliv na rozvoj regionů" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2022

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. Ireně Benešové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, rady při zpracovávání diplomové práce a za osobní přístup po celou dobu mého studia. Mé velké poděkování patří také rodině za její vstřícnost, podporu, shovívavost a trpělivost při mém studiu.

Vývoj kohézní politiky EU a její vliv na rozvoj regionů

Abstrakt

Kohézní politika EU má za úkol přispět v rozvoji ekonomicky slabších regionů, respektive má napomoci ke snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů v rámci EU.

Primárním cílem diplomové práce je zhodnotit, zda mají vynaložené prostředky skrze kohézní politiku EU vliv na vybrané socioekonomické indikátory. Sekundárním cílem práce je zhodnotit vlivy na vývoj a současnou podobu kohézní politiky EU.

Základ diplomové práce tvoří teoretická východiska. Za pomoci literární rešerše kapitola přibližuje koncept samostatné vědní disciplíny regionální ekonomie a významné teorie regionální rozvoje, které se snaží vysvětlit rozvoj regionů a jejich případnou konvergenci.

Praktická část práce je rozdělena do dvou kapitol. První z nich využívá metod deskripce, explanace a analýzy a je věnována historii a vývoji evropské kohézní (regionální) politiky včetně faktorů, které měly na její vývoj vliv. Kapitola je nadále členěna podle významných milníků vývoje.

Poslední kapitola se věnuje posouzení vlivu historických plateb z kohézních fondů na vývoj vybraných socioekonomických indikátorů za použití statistických a ekonometrických metod. Výsledkem analýzy vlivu evropských fondů na socioekonomické indikátory je sestavení tří spojených regresních modelů za použití panelových dat. Všechny výsledné modely jsou statisticky významné a vysvětlují zkoumané socioekonomické indikátory průměrně ze 4 %, což je očekávaná a předpokládaná hodnota.

Klíčová slova: Evropská unie, Evropská společenství, kohézní politika, regionální politika, rozvoj regionu, region soudržnosti

Development of EU cohesion policy and its impact on regional development

Abstract

The purpose of the EU cohesion policy is to contribute to the development of economically weaker regions. It seeks to reduce disparities between under-developed regions and regions with high economic performance within the EU.

The primary objective of the thesis is to estimate whether the funds spent through the EU cohesion policy have an impact on pre-selected socio-economic indicators. The secondary goal of the thesis is to assess the effects shaping the development and current form of the EU cohesion policy.

The ground of the Diploma thesis is the theoretical basis. Supported by literary research, the chapter introduces the concept of an independent scientific discipline of Regional Economics and important theories of Regional Development, which seek to explain the development of regions and their possible convergence.

The work itself is divided into two chapters. The first one uses methods of description, explanation and analysis and is devoted to the history and development of European cohesion (regional) policy, including the factors that shaped its development. The chapter continues to be structured following the significant milestones.

Using statistical and econometric methods, the last chapter deals with the estimation of the impact of historical expenditure of the EU cohesion funds on the development of pre-selected socio-economic indicators. The result of the analysis of the influence of European funds on socio-economic indicators is the compilation of three pooled OLS models using panel data. All the resulting models are statistically significant and explain the examined socio-economic indicators on average from 4%, which is the very expected value.

Keywords: European Union, European Communities, Cohesion policy, Regional development policy, Regional development, Cohesion Region

Obsah

1 Úvod.....	14
2 Cíl práce a metodika	15
2.1 Cíl práce	15
2.2 Metodika	15
3 Teoretická východiska	18
3.1 Regionální ekonomie	18
3.2 Teorie regionálního růstu	20
3.2.1 Dělení teorií regionálního růstu	21
3.2.2 Neoklasické teorie regionálního růstu	22
3.2.3 Keynesiánské teorie regionálního růstu	26
3.2.4 Neoliberální teorie regionálního růstu	28
4 Historie, vývoj a konsekvence kohézní politiky.....	33
4.1 Regionální politika v počátcích ES	33
4.1.1 Počátky evropské regionální politiky	33
4.1.2 Jednotná koncepce kohézní politiky	36
4.2 Reformní období regionální politiky.....	39
4.2.1 Reformní období JEA	39
4.2.2 Maastrichtská expanze cílů regionální politiky EU	43
4.3 Determinace dnešní podoby politiky koheze	46
4.3.1 Agenda 2000 a přípravy na rozšíření	46
4.3.2 Současná regionální politika EU.....	48
4.4 Zhodnocení vývoje regionální politiky EU.....	52
5 Analýza panelových dat.....	55
5.1 Použitá data	55
5.2 Použité metody	59
5.2.1 Testy stacionarity	60
5.2.2 Modely odhadu regresní funkce a následná verifikace modelu.....	61
5.3 Analýza vlivu evropských fondů na socioekonomické indikátory	62
5.3.1 Deskriptivní statistika	62
5.3.2 Testy stacionarity	65
5.3.3 Regrese plateb z evropských fondů a HDP v přepočtu na obyvatele	65
5.3.4 Regrese plateb z evropských fondů a míry nezaměstnanosti	68
5.3.5 Regrese plateb z evropských fondů a míry obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením	71
5.4 Výsledky a diskuse analýzy panelových dat	75

6 Závěr.....	77
7 Seznam použité literatury a pramenů	80
7.1 Literatura	80
7.2 Prameny.....	87

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základající členové EHS v roce 1957, včetně francouzského Alžírka.....	34
Obrázek 2: První dlouhodobý finanční výhled Evropských společenství.	41
Obrázek 3: Druhý dlouhodobý finanční výhled Evropské unie.	43
Obrázek 4: Třetí dlouhodobý finanční výhled Evropské unie.	48
Obrázek 5: Čtvrtý víceletý finanční rámec Evropské unie.	49
Obrázek 6: Pátý víceletý finanční rámec Evropské unie.	50
Obrázek 7: HDP v přepočtu na obyvatele (PPP) v regionech EU v roce 2018.	58

Seznam tabulek

Tabulka 1: Kategorizace teorií regionálního rozvoje.	21
Tabulka 2: Zaměření cílů regionální politiky ES/EU v letech 1988-1994, včetně přehledu financování.....	42
Tabulka 3: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 1994 – 1999, včetně přehledu financování.....	45
Tabulka 4: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2000 – 2006, včetně přehledu financování.....	47
Tabulka 5: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2007 – 2013, včetně přehledu financování.....	49
Tabulka 6: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2014 – 2020, včetně přehledu financování.....	50
Tabulka 7: Klasifikace regionů podle Lisabonské smlouvy.....	51
Tabulka 8: Přehled vývoje regionální politiky EU a významných determinantů její podoby.	52
Tabulka 9: Deskriptivní statistika nezávisle proměnných CF a ESF.....	62
Tabulka 10: Deskriptivní statistika nezávisle proměnných ERDF a Funds_total.	62
Tabulka 11: Deskriptivní statistika nezávisle proměnné GDP_capita.....	63
Tabulka 12: Deskriptivní statistika závisle proměnných míry nezaměstnanosti a míry hranice chudoby a riziku sociálního vyloučení.....	64
Tabulka 13: Testy stacionarity.....	65
Tabulka 14: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.	66
Tabulka 15: Výsledek regresního modelu s fixními efekty se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.	66
Tabulka 16: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.	67
Tabulka 17: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.	68
Tabulka 18: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou nezaměstnanost.	69
Tabulka 19: Výsledek regresního modelu s fixními efekty se závislou proměnnou nezaměstnanost.	69

Tabulka 20: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou nezaměstnanost.	70
Tabulka 21: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.	71
Tabulka 22: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.	72
Tabulka 23: Výsledek modelu s pevnými efekty se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.	73
Tabulka 24: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.	73
Tabulka 25: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.	74

Seznam použitých zkratk

CAP	Společná zemědělská politika
CP	Kohézní politika
CF	Kohézní fond
DG REGIO	Generální ředitelství EK pro regionální politiku
EAGGF	Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIB	Evropská investiční banka
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
ER	Evropská rada
ERDF	Evropský regionální a rozvojový fond
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
ES	Evropská společenství
ESF	Evropský sociální fond
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu

1 Úvod

V průběhu posledních desetiletí lze pozorovat několik ambiciózních projektů ekonomické a politické integrace. Za nejúspěšnější integrační projekt lze bezesporu považovat evropskou integraci, která započala téměř ihned po druhé světové válce a je popisována jako jedinečný a neopakovatelný projekt – Sui Generis. Evropská integrace začala krátce po druhé světové válce a měla mnoho zpomalení stejně jako mnoho stimulů k prohlubování integrace. Dnešní Evropská unie má po vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku 27 členů a o její fungování, zakotvené ve smlouvách, se stará unikátní struktura institucí, Evropská komise, Evropská rada, Evropský parlament a Evropský soudní dvůr. Česká republika vstoupila do EU společně s dalšími devíti státy v rámci největšího tzv. pátého rozšíření, které bylo zároveň symbolické vstupem osmi post-komunistických států včetně České republiky a Slovenska.

Každý jednotlivý členský stát vstoupil do Evropské unie (bývalých Evropských společenství) kvůli jiné vizi, většinou motivací byl ovšem ekonomický zisk. Nicméně kromě ekonomických zisků s sebou integrace nutně nese určitá úskalí, se kterými musí samotné členské státy, a koneckonců i evropská integrace jako celek počítat. Jedním z takových úskalí jsou regionální disparity, neboli rozdíly v ekonomickém růstu a rozvoji regionů členských států.

Evropské společenství, za účelem snižování disparit mezi regiony, oživení hospodářství regionů EU a lepší koordinace mezi národními politikami každého členského státu, vytvořilo Evropskou regionální politiku. V současné době představuje Evropská regionální politika několik finančních nástrojů k podpoře regionálního rozvoje, regionálního růstu. Mezi takové nástroje patří Evropský sociální fond, Evropský fond pro regionální rozvoj, Kohézní fond a několik menších nástrojů, například Evropský zemědělský podpůrný a rolnický fond. Navzdory snahám EU však mezi evropskými regiony stále existují hospodářské a sociální rozdíly, což přitahuje pozornost vědců.

Z vědeckého hlediska se zkoumání Evropské regionální politiky dělí na dva hlavní proudy. První šetří sblížování nebo naopak oddalování ekonomické úrovně jednotlivých regionů, jinak řečeno konvergenci a divergenci. Druhý směr zkoumá efektivitu a vliv vynakládání evropských prostředků do jednotlivých regionů EU, neboli vliv vynaložených prostředků pomocí regionální politiky EU na ekonomický růst.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Předmětem diplomové práce je regionální politika Evropské unie. Konkrétně si autor zvolil dva cíle, kterých bude dosaženo pomocí zodpovězení výzkumných otázek. Primárním cílem diplomové práce je zhodnotit, zda mají vynaložené prostředky skrze Kohézní politiku EU vliv na vybrané socioekonomické indikátory, neboli prokázat vliv plateb z fondů EU na HDP v přepočtu na obyvatele, na míru nezaměstnanosti a na podíl obyvatelstva ohroženého chudobou nebo sociálním vyloučením. Výzkumné otázky pro dosažení prvního cíle jsou následující:

VO1: *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na HDP v přepočtu na obyvatele?* **VO2:** *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na míru nezaměstnanosti?* **VO3:** *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na podíl lidí ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením?*

Sekundárním cílem práce je zhodnotit vlivy na vývoj a současnou podobu kohézní politiky EU. V rámci zkoumaného období je cílem determinovat pojetí daných období regionální politiky z pohledu ekonomických teorií regionálního růstu. Důraz je také kladen na faktory, které motivovaly změnu regionální politiky v daném období a na následnou podobu kohézní politiky, přičemž bude autor sledovat právě vztah mezi faktory změny a výslednou podobou regionální politiky ES/EU. Výzkumné otázky pro dosažení druhého cíle jsou následující:

VO4: *Které ekonomické teorie regionálního růstu vysvětlují daná období pojetí regionální politiky EU?* **VO5:** *Které faktory motivovaly a ovlivnily reformy regionální politiky EU v daném období?*

2.2 Metodika

Vzhledem ke stanoveným cílům a výzkumným otázkám je text diplomové práce, kromě úvodních a závěrečné kapitoly, rozdělen do tří stěžejních kapitol, které mají za úkol poskytnout dostatečné argumenty k zodpovězení stanovených výzkumných otázek.

Základ diplomové práce tvoří teoretická východiska. Za pomoci literární rešerše kapitola přibližuje koncept samostatné vědní disciplíny regionální ekonomie a významné

teorie regionální rozvoje. Po přehledném vymezení jednotlivých teorií jsou osvětleny nejdůležitější neoklasické, keynesiánské a neoliberalní teorie. Při literární rešerši ekonomických teorií je kladen důraz na důsledky ekonomického růstu, a totiž zda přispívá ke konvergenci, či k divergenci. Jinými slovy, jednotlivé ekonomické teorie vysvětlují ekonomický růst a případné přibližování či oddalování ekonomické úrovně mezi regiony pomocí odlišných stanovisek a tvrzení.

Při literární rešerši se autor spoléhá v co největší míře na klasická díla daných ekonomických směrů. Je nutné zdůraznit, že použití dobových výzkumů má své opodstatnění, jelikož plní důležitou roli v determinování ekonomického náhledu na tehdejší regionální politiku Evropského společenství, Evropské unie.

V podkapitole o neoklasických teoriích regionálního růstu autor užil průkopnických článků *A Contribution to the Theory of Economic Growth* a *Economic Growth and Capital Accumulation* od Roberta M Solowa (1956), respektive Trevora V. Swana (1956). Průvodním dílem celé podkapitoly je kniha *Regional Economics and Policy*, ve které poskytuje dvojice Harvey Armstrong a Jim Taylor (1993) doprovodné poznatky k regionálnímu růstu v neoklasickém pojetí a argumenty, proč podle zmíněné teorie vede ekonomický růst ke konvergenci neboli sblížení úrovně rozvoje mezi regiony.

Opozitem neoklasických teorií je keynesiánské myšlení, které naopak obhajuje divergenci jako nevyhnutelný důsledek ekonomického růstu. Tento směr je v diplomové práci zastoupen Nicholasem Kaldorem (1967) a článkem *Strategic Factors in Economic Development*, Thirlwallem (1980) s výzkumem *Regional problems are "balance-of-payments" problems* a Myrdalem (1957) s vědeckou prací *Economic Theory and Underdeveloped Regions*.

Na základy položené neoklasickou teorií navazují neoliberalní teorie regionálního růstu. Zmíněné vědecké články Roberta M Solowa (1956) a Trevora V. Swana (1956) rozšiřují svými pracemi Nicolas Craft (1996) s článkem *Post-neoclassical endogenous growth theory: what are its policy implications?* a dvojice Paula A. Krugmana a Anthonyho J. Venablese (1995) ve článku *Globalization and the Inequality of Nations*.

Praktická část práce je rozdělena do dvou kapitol. První z nich využívá metod deskripce, explanace a analýzy a je věnována historii, vývoji a konsekvencím evropské kohézni (regionální) politiky včetně faktorů, které měly na její vývoj vliv. Kapitola je dále členěna podle významných milníků vývoje.

Napříč celou kapitolou je oporou diplomové práce publikace od dvojice ekonomů Richarda Baldwina a Charlese Wyplosze (2014) *The Economics of European Integration*, která osvětluje postup Evropské integrace z ekonomického hlediska, a to i z hlediska regionální politiky. K jednotlivým reformám se z politologického hlediska vyjadřují také Petr Fiala s Markétou Pitrovou (2018) v publikaci *Evropská unie* či Stephen George (1996) v knize *Politics and Policy in the European Union*. Na uvedené knihy se autor spoléhal zejména v hodnocení politických vlivů na provedené reformy regionální politiky Evropského společenství/Evropské unie.

Naopak v podobě provedených reforem se autor spoléhal na prameny, jako jsou zakládací smlouvy Evropského společenství, Evropské unie a další oficiální dokumenty. Vhodné komentáře k provedeným reformám, nejen z ekonomického hlediska, poskytuje například dvojice Giana P. Manzella a Carlose Mendeze (2009) v práci *The turning points of EU Cohesion policy* či McCann a Ortega-Argilés (2013) ve vědeckém článku *Redesigning and Reforming European Regional Policy: The Reasons, the Logic, and the Outcomes*.

Poslední kapitola je analýzou panelových dat prostřednictvím spojeného regresního modelu a posuzuje vliv historických plateb z kohézních fondů na vývoj vybraných socioekonomických indikátorů podle stanovených výzkumných otázek (**VO1, VO2, VO3**). Použití spojeného regresního modelu koresponduje s metodou použitou dalšími autory, například Ederveen et al. (2003), Rodrigues-Pose, Garcilazo (2013), dvojice Antunes & Soukiazis (2006) Ederveen a kol. (2006) Rodriguez-Pose, Novak (2013), De Dominicis (2014) nebo Bähr (2008). Autor uvádí detailní metodiku v podkapitole 5.2 *Použité metody*.

3 Teoretická východiska

Očekává se, že politika soudržnosti EU přispěje k dosažení dvou hlavních cílů. Prvním cílem, výslovně stanovený ve Smlouvě o Evropské unii, je snížit rozdíly mezi úrovněmi rozvoje regionů a snížit zaostalost těch nejchudších. Druhým cílem, který je neméně důležitým, je přispět k hospodářskému růstu. (Evropská unie, 2009)

V minulých dekádách i v současné době se nashromáždilo značné množství literatury o tématu, jak a do jaké míry má regionální politika k těmto cílům přispět. V následující teoretické kapitole se autor nejdříve vypořádá s definicí vědní disciplíny regionální ekonomie. Poté teoretická kapitola uvádí jednotlivé přístupy k regionálnímu ekonomickému růstu z pohledu jejich nejvlivnějších představitelů.

3.1 Regionální ekonomie

Regionální ekonomie je aplikovaná ekonomická disciplína, která vzešla z regionálních studií a obsahuje průnik poznatků standardní ekonomie s dalšími vědními obory, zejména sociologií, geografii, ale také například demografií a politologií. Taková definice regionální ekonomie se začala formovat v druhé polovině 20. století, kdy vzniklo hned několik přístupů k definici regionální ekonomie.

Přístup reprezentován Harveyem S. Perloffem v knize *Regions, Resources, and Economic Growth* odmítá oddělení regionální ekonomie jako samostatného oboru. Regionální ekonomie je podle něho součástí regionálních studií tvořící jeden nedělitelný celek, do kterého se řadí pro účely regionální analýzy kombinace ekonomické geografie, sociologie a demografie. Podle zastánců Perloffova přístupu nebyl nalezen jiný uspokojivý způsob rozdělení tak komplexního oboru obsahujícího několik disciplín, mezi kterými nevyhnutelně dochází k tzv. spillover efektu. V tomto případě je spillover efekt charakterizován jako přelévání, kdy není jednoznačně rozlišitelná vědní disciplína u daného prvků regionální analýzy. (Perloff, 1957, s. 21)

Opakem takového přístupu je postoj ekonoma Lionela Charlese Robbinse, podle kterého je oddělení jednotlivých vědních disciplín nezbytné. Robbins zastává myšlenku, že se ekonomie od ostatních vědních disciplín nerozlišuje předmětem zkoumání, ale úhlem pohledu na zkoumaný jev, na zkoumaný problém. Oddělení regionální ekonomie od regionálních studií by pak bylo možné na základě zkoumaného problému v daném

regionu. Potíží s takovým stanovením problému v území je, že jich je obvykle několik a jsou ekonomického ale i neekonomického charakteru. Z toho logicky vyplývá, že pokud jsou analyzovány ekonomické problémy, musel autor studie ty neekonomické úmyslně vynechat. (Robbins, 1945, s. 151) Sám Robbins na potíže s vymezením pomocí stanoveného zkoumaného problému poukázal a upravil definici regionální ekonomie místo studia ekonomických problémů regionu na vědní disciplínu zkoumající problémy regionu z ekonomického hlediska.

Taková definice se dočkala uvítání ze strany mnoha teoretiků. Ti následně rozvíjeli další přístupy k vymezení regionální ekonomie, již jako dílčí disciplíny ekonomie. Ekonomové Louis Lefebvre a Hugh O. Nourse regionální ekonomii uvažovali jako ekonomii, která do sebe zahrnuje a zohledňuje územní dimenzi, tedy že se jedná o ekonomie v prostoru, která byla podle nich doposud nerozvíjena a opomíjena. Sám Lefebvre pak v knize *Allocation in Space* snaží definovat prostorovou obecnou rovnováhu, která by sloužila ke studiu aglomerace producentů, občasných masových migrací pracovní síly a na to navazující lidské osídlování, regionální a meziregionální rozvoj zdrojů, rozvoj dopravních sítí, ale také některé problémy, kterým regionální ekonomika čelí, například sociální přerozdělování bohatství v prostorově diferenciovaném regionu (světě). (Lefebvre, 1958, s. 6)

Na Lefebvřův přístup odmítavě reagoval profesor Meyer. Podle něho takové pojetí nepopisuje celou oblast problému, které je třeba pomocí regionální ekonomie zkoumat. Namísto zmíněné definice nabídl skromnější popis disciplíny regionální ekonomie, a totiž pojmut regionální ekonomii jako ekonomii imobility zdrojů v daném prostoru. (Meyer, 1963, s. 35)

Diskuse o alternativních přístupech k definování regionální ekonomie dodala nezbytné prvky k definici nové vědní disciplíny. S přihlédnutím ke všem zmíněným přístupům sestavil konečnou a všeobecně uznávanou definici regionální ekonomie profesor Vinod Dubey ve článku *The Definition of Regional Economics*. Konečná definice regionální ekonomie vyplývá ze tří základních a všudypřítomných faktů:

- Lidská činnost a její průvodní jevy zabírají prostor vně i uvnitř regionu, ve kterém existuje prostorové dělení.
- Zdroje, jejich produkce a spotřeba nejsou rovnoměrně rozloženy v prostoru regionu. Skutečné prostorové rozdíly existují a mění se v čase.

- Lidská činnost má různorodé cíle a zdroje k jejich dosažení jsou vzácné a lze je použít alternativním způsobem.

Vědní disciplína regionální ekonomie, vyznačována interdisciplinární povahou, zkoumá regiony z ekonomického pohledu. Regionální ekonomii lze tedy popsat jako ekonomii v daném prostoru zkoumající ekonomickou realitu s ohledem na nerovnoměrně rozmístěny imobilní a mobilní (vzácné) zdroje. (Dubey, 1964, s. 26) Poslední možné alternativní vytyčení disciplíny regionální ekonomie je možné popsat jako studium makroekonomických a mikroekonomických faktorů, které jsou ovlivněny prostorovým rozmístěním ekonomických subjektů v regionu v kontextu společenského a politického rozvoje regionu.

Za základní teorii regionální ekonomie lze považovat von Thünenovu lokalizační teorii, kterou koncipoval ekonom a statkář Johann Heinrich von Thünen již ve dvacátých letech devatenáctého století. Teorie se zabývala využitím zemědělské půdy a je považovaná za vůbec první teorii regionálního rozvoje. (Samuelson, 1983, s. 1468)

Rozkvět vědní disciplíny regionální ekonomie nastal až v druhé polovině dvacátého století, kdy v padesátých letech publikoval francouzský ekonom Perroux teorii pólů. (Blažek, Uhlíř, 2020, s. 70, 121) Této teorii se dostalo velké oblíbenosti v hospodářské politice a byla v mnoha vyspělých i rozvojových zemích světa prakticky aplikována. Základní myšlenkou teorie pólů růstu je, že ekonomický rozvoj nebo růst není jednotný ani v celém regionu, ale místo toho se odehrává kolem konkrétního pólu. Pól je často charakterizován klíčovým průmyslovým odvětvím, kolem kterého se rozvíjela propojená odvětví, zejména prostřednictvím přímých a nepřímých vlivů (viz podkapitolu 3.2.3.2).

3.2 Teorie regionálního růstu

V rámci regionální ekonomie byla postupně vytvořena poměrně rozsáhlá soustava teorií regionálního rozvoje neboli růstu, některé z nich navazují na hlavní teoretické směry ekonomie, některé lze popsat jako hybridní, využívající právě spojení s dalšími vědními disciplínami (takové další vědní disciplíny jsou zmíněny v předešlé podkapitole). Nehledě na to, kterou teorii jednotliví ekonomové zastávají, shodují se na dvou neměnných tezích regionálního rozvoje, které se neliší v žádném jejím výkladu a totiž, že se rozvoj považuje za dobrou a správnou věc a že je definován ekonomickým růstem.

Studiu regionálního růstu dominovaly dva široké a protichůdné teoretické přístupy týkající se regionální konvergence a regionální divergence. Podle prvního povedou tržní síly v průběhu času k obecné konvergenci příjmů v přepočtu na obyvatele v rámci ekonomiky. Tento přístup je označen jako „neoklasické teorie regionálního růstu“ a jeho premisy jsou založeny na standardním modelu růstu, jak jej nastínily průkopnické práce Solowa a Swana. Pomocí obecného rovnovážného rámce tyto modely předpovídají, že rozdíly v příjmech v přepočtu na obyvatele mezi regiony pravděpodobně nenastanou, nebo alespoň nebudou trvalé, čímž se vytvoří vzorec konvergence směrem k jednotné úrovni příjmu na hlavu. (Solow, 1956; Swan, 1956)

Naproti tomu existuje velké množství teoretických a empirických prací, zastávajících tzv. „keynesiánský přístup“, jenž podporuje argument, že regionální rozdíly v příjmech v přepočtu na obyvatele jsou trvalé a neustále se udržují, a proto je nejpravděpodobnější výsledek lišící se výdělek v přepočtu na obyvatele. Reprezentativní modely keynesiánského přístupu najdeme v dílech Myrdala, Perrouxe a Kaldora. (Myrdal, 1957; Perroux, 1950, 1955; Kaldor, 1967, 1970, 1972)

3.2.1 Dělení teorií regionálního růstu

Teorie regionálního růstu lze dělit různými způsoby, klasickým způsobem jejich rozdělení podle ekonomických teorií (škol), ze kterých vycházejí. Druhým možným, a hojně využívaným dělením, je do dvou velkých skupin tzv. konvergenčních a divergenčních teorií. Následující tabulka shrnuje zařazení vědecky uznávaných teorií regionálního rozvoje do obou kategorií.

Tabulka 1: Kategorizace teorií regionálního rozvoje.

Ekonomická teorie	Teorie regionálního růstu	Konvergenční/ divergenční teorie
Neoklasicismus	Jednosektorový model růstu	Konvergenční teorie
	Dvousektorový model růstu	
Keynesiánství	Teorie kumulativních příčin	Divergenční teorie
	Teorie pólu růstu	

	Teorie nerovnoměrného rozvoje		
	Teorie exportní základny		
Neoliberalismus	Teorie endogenního růstu	Konvergenční i divergenční teorie	
	Nová ekonomická geografie		
Neoinstitucionalismus	Teorie výrobních okrsků	Konvergenční i divergenční teorie	
	Teorie učících se regionů		
	Regionální inovační systémy		

Zdroj: vlastní zpracování na základě Blažek, J. Teorie regionálního vývoje: je na obzoru nové paradigma či jde o pohyb v kruhu? 1999.

3.2.2 Neoklasické teorie regionálního růstu

Neoklasická teorie regionálního růstu je založena na fungování tržního mechanismu, tedy na mikroekonomii. Interakce nabídky a poptávky určuje rovnovážné ceny, kdy firmy maximalizují své zisky, které jsou dané produkční funkcí. Na druhé straně spotřebitel, který maximalizuje užitek. Jakékoli narušení systému způsobí ustavení nové rovnováhy vycházející z předpokladu, že trhy výrobních faktorů a zboží reagují na tržní signály.

Neoklasický model ekonomiky sestává z velkého (nebo neurčitého) počtu firem, které jsou považovány za příjemce cen podle struktury dokonalé konkurence. Firmy, předpokládané za maximalizátory zisku, budou najímat práci, dokud se mezní produkt práce nebude rovnat mzdě, a budou si pronajímat kapitál, dokud se mezní produkt kapitálu nebude rovnat ceně pronájmu.

Základním předpokladem je, že na všech trzích panuje dokonalá konkurence, pokud jde o produkty a výrobní faktory. Pokud je tento přístup použit v kontextu vysvětlení regionálního růstu, vede to k závěru, že regionální ekonomiky budou dlouhodobě vykazovat jak alokační, tak produkční efektivitu, a tudíž dochází k plnému a efektivnímu využití daného objemu zdrojů. Celkový výstup je určen nabídkou výrobních faktorů. Z tohoto pohledu je neoklasický proces regionálního růstu v podstatě řízen nabídkou v tom smyslu, že dlouhodobé tempo regionálního růstu je určeno tempem růstu práce a kapitálu v čase a rychlostí, s jakou dochází k technologickým změnám.

Jak tedy bude vysvětleno níže, různé míry růstu a úrovně výstupu na pracovníka mezi regiony vznikají v kterémkoli okamžiku v důsledku rozdílů v jednom nebo více z těchto faktorů. V podstatě je však neoklasický model regionálního růstu modelem regionální konvergence. S ohledem na výše uvedený rámec je dalším krokem vpřed popsat mechanismy, kterými je daná konvergence určována.

3.2.2.1 Jednosektorový model regionálního růstu

Neoklasický jednosektorový model růstu předpokládá jednu ekonomiku, kde má produkční funkci práce a kapitál. Ekonomika má pouze jeden sektor a je uzavřený, takže výstupem je homogenní zboží, které je buď spotřebováno, nebo opětovně investováno, přičemž míra investice se rovná exogenně dané míře úspor. Populace a tím i růst pracovní síly jsou také exogenně určeny a pro zjednodušení konstantní. (Solow, 1956, s. 66)

Dynamika takové ekonomiky je stabilní a ustálená, jelikož zásoba kapitálu na obyvatele poskytuje výstup, který generuje úspory a investice dostatečné k jeho udržení. V takovém stabilním momentu roste výstup, zásoba kapitálu a spotřeba stejným tempem jako populace a nabídka práce, z toho důvodu ovlivní míra úspor a populační růst HDP ekonomiky pouze v krátkém období, v dlouhém období jsou hodnoty pro absenci technického pokroku konstantní. (Solow, 1956, s. 68)

Rozšíří se základní teorie z jedné ekonomiky na řadu regionálních ekonomik, ukážou se regionální rozdíly, a to ve výši počátečního kapitálu i práce. Takové regionální rozdíly způsobují, že se ekonomický růst v jednotlivých regionech liší a každý region se pohybuje směrem ke svému ustálenému stavu jinou rychlostí, přičemž se rychlost růstu zpomaluje s ohledem na blížení se rovnovážnému bodu produkce na jednoho obyvatele. Podle neoklasických teorií má region s nízkou úrovní kapitálu (a tedy i výstupu) na osobu vyšší výnosy (krátkodobě), a tudíž poměrně rychle akumuluje kapitál s vyššími úsporami, a tedy i investicemi. (Armstrong, Taylor, 1993, s. 53)

V původně chudém regionu, kde nyní roste výše kapitálové zásoby více než výkon pracovní síly se míra akumulace zpomaluje (krátkodobý růst se přesunuje do dlouhého období), protože kapitál na osobu se monotónně blíží ustálenému stavu ekonomického výkonu regionu.

Naproti tomu ekonomika regionu, kde byla původně vysoká úroveň kapitálu na osobu a nízký výnos z kapitálu, se pohybuje opačným směrem k vlastnímu ustálenému

stavu, do kterého se přesouvá i zmíněná chudší ekonomika (ale v opačném směru), která k danému rovnovážnému stavu roste.

Existence rovnováhy je způsobena předpokladem snižujícího se výnosu z kapitálu v Cobb-Douglasově produkční funkci, která je jádrem neoklasických modelů růstu. (Cobb, Douglas, 1928) Pokud mají dvě regionální ekonomiky různé míry úspor a odlišný populační růst, jejich ustálené stavy se budou lišit a míra růstu daných ekonomik bude určována tím, jak daleko budou od své vlastní stabilní pozice ustáleného stavu.

Jak je zřejmé z této podkapitoly, dominantní predikcí neoklasického modelu regionálního růstu je konvergence v regionální ekonomické výkonnosti. Jakékoli tendence k divergenci jsou považovány za přechodnou povahu, která bude postupně mizet vlivem klesajícího mezního produktu kapitálu, migrace faktorů a šíření technologií napříč regiony. Jak je také zřejmé, hlavní důraz je kladen na nabídkovou stranu ekonomiky.

Je však možné přiřadit roli poptávkovým faktorům v kontextu dvousektorového neoklasického modelu. Tato verze, i když zachovává stejné základní předpoklady, nicméně vede k docela odlišným předpovědím o regionálním růstu a konvergenci.

3.2.2.2 Dvousektorový model regionálního růstu

Ve dvousektorovém modelu je regionální ekonomika rozdělena do dvou výstupních sektorů, které se liší z hlediska produktivity práce. Předpokládejme, že sektor s vyšší produktivitou práce produkuje zboží na export do jiných regionů. To by se mohlo týkat například regionu během procesu industrializace, kde se sektor s nízkou produktivitou skládá ze zemědělských činností a sektor s vysokou produktivitou odpovídá výrobě. Předpokládejme dále, že práce je homogenní a může se volně pohybovat nejen z jednoho regionu do druhého, ale také mezi sektory v rámci stejného regionu v reakci na jakékoli mzdové rozdíly. (Armstrong, Taylor, 1993, s. 56)

Růst regionální produkce tedy může nastat v důsledku přesunu práce z málo produktivních činností (například zemědělských) k vysoce produktivním činnostem (například právě industrializovaná výroba). Takové regionální pohyby pracovní síly proto mohou být součástí růstu produkce regionu. Zásadní význam má však výkonnost nejvíce produktivního sektoru, který je považován za exportní sektor.

Zvýšení poptávky po exportu regionu zvýší poptávku po kapitálu, což povede k růstu kapitálu v exportním sektoru, nejen v důsledku domácích investic, ale také v důsledku

čistého přílivu kapitálu z jiných regionů. Tento proces bude pokračovat, dokud nebudou mezní náklady kapitálu totožné s mezním produktem kapitálu. Poptávka po pracovní síle však roste i s expanzí exportní poptávky. Vyšší mzdy v exportním (vysoce produktivním) sektoru budou přitahovat pracovníky ze sektoru s nízkou produktivitou, dokud nebude opět zavedena meziodvětvová mzdová rovnost.

Navíc tato expanze exportního sektoru může vést k čistému přílivu pracovníků z jiných regionů, přičemž tento proces bude pokračovat, dokud nebudou regionální mzdy vyrovnány. Méně produktivní sektor je dále ovlivněn exportním stimulem, protože zvýšení regionálního důchodu zvyšuje poptávku po produkci méně produktivního sektoru a tím i poptávku po práci v tomto sektoru. Cyklus expanze a růstu je tedy zřejmý.

Charakteristickým rysem „dvousektorového“ modelu je, že jak pracovní síla, tak kapitál mohou proudit stejným směrem do regionů, které zažívají poptávkový stimul. To je ovšem v kontrastu s jednosektorovým modelem, ve kterém se faktory pohybují v nerovnovážné situaci opačným směrem. Dále možnost meziregionálních rozdílů v technickém pokroku vyplývá ze skutečnosti, že se regiony specializují na určité druhy exportních aktivit. Armstrong a Taylor (1985) zdůrazňují tento bod následovně: „*V rozsahu, v jakém se technický pokrok v jednotlivých odvětvích liší, mohou rozdíly v průmyslové základně regionů pomoci vysvětlit regionální rozdíly v růstu.*“ (Armstrong, Taylor, 1985, s. 63)

Zavedením poptávkových faktorů do modelu prostřednictvím exportního sektoru lze tedy odvodit dvě další vysvětlení rozdílů v regionálním růstu; pohyb kapitálu i pracovní síly do úspěšných regionů a rozdílná míra technologického pokroku v důsledku rozdílů v exportní/průmyslové základně regionů. (Armstrong, Taylor, 1993, s. 55)

Navzdory větší realističnosti však ve dvousektorovém modelu věnovali regionální ekonomové méně pozornosti, než by se dalo očekávat. Zejména teoretická a empirická literatura věnovala větší pozornost dalšímu rozšíření neoklasického modelu, který navrhli Mankiw et al. v kontextu tzv. rozšířeného Solowova modelu. (Mankiw et al., 1992)

Podle Richardsona je adaptace neoklasických teorií na regionální růst jedním z hlavních příspěvků mainstreamové ekonomie k regionální ekonomii. Neoklasická analýza dominovala teoretické a empirické literatuře o růstu na národní i regionální úrovni. To lze přičíst řadě faktorů.

Za prvé, prvky neoklasického modelu lze aplikovat jak na agregované, tak na regionální úrovni analýzy. Za druhé, takové modely současně nabízejí vysvětlení růstu endogenního systému a meziregionálních toků faktorů. Za třetí, obecná struktura standardního neoklasického modelu je taková, že lze začlenit řadu faktorů ovlivňujících růst, zejména různé formy kapitálu (lidský kapitál, technologie) a prostorové a aglomerační efekty. Richardson popisuje vlastnost flexibility neoklasického modelu takto: „*Není pochyb o tom, že neoklasický model regionálního růstu je dostatečně flexibilní, aby absorboval některé rysy alternativních modelů, čímž obohacuje a posiluje neoklasický přístup.*“ (Richardson, 1978, s. 141)

3.2.3 Keynesiánské teorie regionálního růstu

Alternativní rámec pro analýzu regionálního růstu, který představuje postkeynesovský přístup, zdůrazňuje roli poptávkových faktorů. Kaldor je nejvýznamnějším ekonomem (post)keynesiánské tradice. Jeho práce měla velký vliv na několik autorů včetně McCombieho a Thirlwalla. Thirlwall je toho názoru, že: „*Regionální růst je určován poptávkou ze zřejmého důvodu, že tempo růstu žádného regionu nemůže být omezeno nabídkou, když jsou výrobní faktory volně mobilní. Pro region, ve kterém jsou kapitál a pracovní síly vysoce mobilní dovnitř a ven, musí být růst určován poptávkou. Pokud je poptávka po výstupu regionu silná, pracovní síla a kapitál budou migrovat do regionu ve prospěch tohoto regionu a na úkor ostatních. Nabídka se přizpůsobuje poptávce. Nemůžeme se vrátit k předkeynesiánskému názoru, že poptávka se přizpůsobuje nabídce. Pokud bychom mohli, řešením zaostávajícího tempa růstu kteréhokoli regionu by bylo více šetřit a více plodit!*“ (Thirlwall, 1980, s. 420)

Keynesiánští ekonomové navíc tvrdí, že na regionální úrovni ke konvergenci pravděpodobně nedojde. Místo toho je pravděpodobnějším výsledkem nevyvážený regionální růst neboli divergence. V důsledku fungování kumulativních příčinných procesů, čerpajících z práce Myrdala který tvrdil, že jakmile dojde k regionálním rozdílům v příjmech, existuje silná tendence k tomu, aby tyto nerovnosti byly zesíleny.

Kaldor převzal teorii kumulativních příčin v sérii vlivných vědeckých prací. Nejenže zpochybnil standardní neoklasický pohled na konvergenci, ale také poskytl základ pro regionální politiku založenou na analýze procesů, které stojí za divergentním regionálním růstem.

3.2.3.1 Teorie kumulativních příčin

Podstatou kumulativní příčinné souvislosti, kterou původně vyvinul Myrdal v období hospodářské krize a kterou rozšířil Kaldor je to, že rychlé tempo růstu produkce v určitých regionech poskytne produktivní výhodu danou nižšími náklady, což zase vede k dalšímu růstu produkce, který může být na úkor jiných regionů. Prosperující regiony si tak budou moci udržet produktivní výhodu a posílí stávající rozdíl oproti chudým regionům.

Kumulativní růst souvisí s mírou expanze v sektoru s nejpříznivějšími charakteristikami, jak ukazuje míra rostoucích výnosů z rozsahu. Rostoucí výnosy jsou obvykle spojeny s výrobním průmyslem, zatímco činnosti, jako je těžba a zemědělství, podléhají klesajícím výnosům. Regiony specializující se na činnosti s rostoucí návratností tak pravděpodobně porostou rychleji než regiony specializované na činnosti primárního sektoru. Tento proces je kumulativní a utváří prostorové rozložení ekonomické aktivity. (McCombie, Thirlwall, 1994)

Kumulativní kauzalita a její prostorové důsledky sdílejí mnoho společných charakteristik s myšlenkami a koncepty Perrouxe a Hirschmana. Kromě toho Friedmann poskytuje širší verzi modelu kumulativní příčiny tím, že zavádí vztahy jádro-periferie. Nicméně nejvlivnějším příspěvkem k vývoji kumulativních modelů příčinných souvislostí jsou Perrouxova teorie růstu pólů. (Plummer, Taylor, 2001, s. 224)

3.2.3.2 Teorie růstových pólů

Podle Perrouxe je ekonomický rozvoj nevyvážený a polarizovaný v tom smyslu, že na něj působí několik sil, které vedou ke koncentraci ekonomické aktivity do určitých pólů v ekonomickém prostoru. Pól růstu je definován jako soubor průmyslových odvětví, která jsou schopna generovat dynamický růst v ekonomice a jsou vzájemně silně propojena prostřednictvím propojení vstupů a výstupů kolem vedoucího odvětví.

Vedoucí průmyslová odvětví nebo „nástroje prosperity“, jak je nazývá Perroux jsou považována za mající soubor charakteristických vlastností a rozvojových efektů. Patří mezi ně vysoký stupeň koncentrace, vysoká příjmová elasticita poptávky po jejich produktech, silné multiplikační a polarizační efekty prostřednictvím vstupních vazeb, pokročilá technologie a manažerská odbornost podporující místní šíření prostřednictvím

demonstračních efektů, podpora vysoce rozvinuté místní infrastruktury. Toto odvětví a jeho vzájemně závislé sektory rostou rychleji než zbytek ekonomiky. (Perroux, 1950, s. 103)

Richardson tvrdí, že tato tendence k rychlejšímu růstu je připisována faktorům, jako je vysoký stupeň koncentrace, používání vyspělých technologií, vysoká míra inovací, přelévání a multiplikační efekty na ostatní segmenty ekonomiky. Ačkoli Hirschman nezahrnul explicitní prostorovou dimenzi, existence silných vazebných efektů v určitých sektorech ekonomiky implikuje koncentraci těchto sektorů v určitých bodech prostoru. Hirschman naznačuje, že rychlý ekonomický růst vyžaduje koncentraci různorodých, i když vzájemně propojených činností do několika velkých center, která se pak stávají atraktivními lokalitami pro nové firmy. Tato sektorová a geografická koncentrace vede k situaci podobné růstovým pólům popsaným Perrouxem. (Hirschman, 1958, s.)

Pól růstu však znamená více než jen prostorovou koncentraci aktivity. Vyvolává značnou expanzi v okolní oblasti a pro tento konkrétní účinek jsou důležitější prvky, jako je vysoce rozvinutá infrastruktura než meziodvětvové propojení. Příjem bude tedy maximalizován v růstové oblasti jako celku soustředěním rozvoje do růstových bodů spíše než jeho rozložením na region jako celek. To implikuje strukturální nerovnováhu v regionální ekonomické aktivitě. Úspěšné oblasti rostou kumulativně na úkor ostatních oblastí.

3.2.4 Neoliberální teorie regionálního růstu

V 80. a 90. letech 20. století byly dřívější neoklasické a keynesiánské modely rozšířeny o novou generaci teorií růstu, zejména o teorii endogenního růstu, v níž se technický pokrok vyvíjí v rámci ekonomického systému.

Konkrétněji, technologie již není exogenní proměnnou, ale je vysvětlena v rámci nových růstových modelů ekonomiky. Endogenní modely růstu jsou schopny generovat pozitivní tempo růstu v hlavních ekonomických proměnných, protože růst pozitivně souvisí se záměrnou produkcí znalostí a technologií a s vnějšími efekty vyplývajícími z tvorby širokého kapitálu. Dlouhodobý růst produkce tedy závisí na investičních rozhodnutích, která jsou generována spíše v procesu růstu, než na nevysvětlitelných nebo exogenních vylepšeních technologií.

Prvky endogenních růstových mechanismů lze nalézt již v modelech keynesiánské tradice. Nedávné modely teorie endogenního růstu však explicitně zahrnují technologii tím,

že se zaměřují na tvorbu lidského kapitálu a existenci sektorů, které záměrně produkují technologické inovace. Navíc přizpůsobení modelů endogenního růstu regionálnímu kontextu vede nevyhnutelně k závěru, že může být příliš zjednodušené pohlížet na vzorce regionálního růstu jako pouze na konvergentní nebo divergentní. Endogenní modely růstu, které explicitně zahrnují prostorovou dimenzi, tvoří novou tradici v regionálním výzkumu, známou jako nová ekonomická geografie.

Cílem této podkapitoly je proto shrnout model teorie endogenního růstu a model nové ekonomické geografie. V první části je nastíněn koncept teorie endogenního růstu včetně externalit v mainstreamové ekonomické analýze, po kterém následuje bližší zkoumání externalit v prostorovém kontextu se zvláštním důrazem na dynamické efekty a význam přelévání znalostí. Druhá část podkapitoly nastiňuje základní prvky Nové ekonomické geografie, přičemž zdůrazňuje zejména mechanismus cestovní závislosti, který uzamyká regiony do určitých shluků.

3.2.4.1 Teorie endogenního růstu

Samotný název teorie naznačuje, že zakládá na ekonomickém růstu, který vychází zevnitř samotné ekonomiky a je generován technologickým pokrokem. Nejsnazším způsobem vysvětlení teorie endogenního růstu je přeformulování standardního neoklasického modelu Solowa (1956) a Swana (1956), který je prezentován výše, a ve kterém se předpokládá konstantní proporcionální vztah mezi kapitálem a výstupem.

Novým prvkem tohoto modelu je, že kapitál zahrnuje kromě lidského kapitálu také kapitál fyzický. Důležitým dodatkem posléze je, že fyzický kapitál není omezen faktorem klesajících výnosů jako kapitál lidský. V takovém jednosektorovém modelu je tedy podstatnou částí technologická úroveň ekonomiky. Jak ukazuje a vysvětluje podkapitola 3.2.2, v neoklasickém jednosektorovém modelu je míra růstu výstupu na pracovníka funkcí poměru kapitálu a práce. Přidá-li se do funkce právě technologický pokrok, bude oproti neoklasickému modelu platit, že vyšší míra úspor generuje vyšší růst poměru kapitálu a práce, a tím i vyšší výstup na hlavu. Jinými slovy, endogenní růst výstupu na pracovníka nastává kvůli absenci klesajících výnosů z kapitálu v dlouhodobém horizontu a technologický pokrok je ztělesněn v akumulaci fyzického a lidského kapitálu. (Stöhr, 1984, s. 475-480)

Tento model a jeho závěry jsou však předmětem několika kritik. Zejména Blomstrom a kol. (1996) tvrdí, že akumulace kapitálu zřejmě spíše následuje, než že by předcházela rychlému růstu. Jinými slovy, vyšší míra akumulace kapitálu je spíše následkem než příčinou růstu. Technologický pokrok je navíc považován za jednoduchý „vedlejší účinek“. Crafts (1996) tvrdí, že technologický pokrok je výsledkem záměrných činností nebo rozhodnutí ekonomických subjektů. Uvedená tvrzení vedla k modelům, které věnují zvláštní pozornost záměrnému vytváření nových technologií a široké expanzi kapitálu prostřednictvím aktivit souvisejících s výzkumem a vzděláváním.

Další důležitý aspekt teorie endogenního růstu je modifikace tradiční neoklasické produkční funkce takovým způsobem, aby zahrnovala externality do investic do širokého kapitálu. Před zkoumáním tohoto přístupu je však nezbytné poskytnout přehled těch aspektů externalit, které jsou relevantní v kontextu této diskuse o regionálním růstu a konvergenci.

Marshall (1890) zavedl koncept tzv. externích ekonomik nebo také externalit, aby odkazoval na zdroje růstu produktivity, které leží mimo jednotlivé firmy, jako je sdružování trhu práce, dostupnost specializovaných dodavatelů a přítomnost předávání technologií. Výrobci tak získávají externí výhody sdílením fixních nákladů na společné zdroje, jako je infrastruktura a služby, a také tím, že mají přístup ke kvalifikované pracovní síle, specializovaným dodavatelům a společné znalostní základně. (Trullen, Boix, 2008, s. 211-236)

Primární důraz je kladen na externality jako determinanty koncentrace firem v omezeném počtu regionů, přičemž tvrdí, že každá firma využívá externality tím, že se nachází v jejich blízkosti, tedy blízko lokace jiných firem. Firmy mohou díky prostorové koncentraci těžit z dělby práce, výměny vstupů, odborných znalostí a informací. Tyto bezesporu posilující determinanty jsou schopny generovat rostoucí výnosy, zejména v procesu tvorby a přenosu znalostí a dále ovlivňovat prostorové rozložení ekonomické aktivity. Navíc je možné, že vnější výhody určitých lokalit mohou zastínit jiné úspory vyplývající z vysoké úrovně výroby, tj. vnitřní úspory z rozsahu.

Z celkového pohledu odborná literatura, zejména zaměřená na regionální ekonomii, zdůrazňuje přelévání (tzv. spillover) externalit, ale také význam koncentrace lidského kapitálu nebo inovativních a technologicky intenzivních aktivit napříč regiony. Rauch (1993) například tvrdí, že technický pokrok roste s regionální koncentrací vysoce

kvalifikovaných a vzdělaných pracovníků v důsledku externalit vzniklých výměnou myšlenek. (Rauch, 1993, s. 380)

Regiony, které již disponují velkou intenzitou výzkumu, vývoje a znalostmi založenými na zkušenostech, specializovanou pracovní silou nebo infrastrukturou, jsou často v lepší pozici k dalším průlomům, které rozšíří jejich stávající zásoby znalostí, než regiony, které mají omezené počáteční možnosti takových faktorů. Geografická koncentrace ekonomických aktivit a výměna znalostí se vzájemně posilují a poskytují dynamický aspekt fungování externalit s významnými důsledky pro regionální růst. (Maskell a Malmberg, 1999, s. 178)

3.2.4.2 Nová ekonomická geografie

Základním prvkem „Nové ekonomické geografie“ je argument, že externality spojené s aglomerací jsou klíčovými faktory ve vysvětlení ekonomických jevů, od mezinárodního obchodu po modely místního rozvoje, včetně regionálního růstu a konvergence (Krugman, 1991, s. 484).

Nová ekonomická geografie zkoumá interakci mezi rostoucími výnosy na úrovni firmy, nedokonalou konkurencí, velikostí trhu a geografickou vzdáleností daných firem. Při rostoucích výnosech a značných přepravních nákladech se firmy budou snažit prosadit se na velkých trzích. Mnoho výrobních odvětví například vykazuje rostoucí výnosy z rozsahu a vyrábí mnoho diferencovaných produktů a bude tak těžit ze snadného přístupu na velký trh. V některých analýzách již není přístup na trh považován za exogenně určený. Místo toho regiony s náskokem zjišťují, že jejich výhoda velikosti trhu je dále posílena, protože externality velikosti trhu a propojení vstupů a výstupů produkují sebesilující aglomerační procesy. Výsledkem je prostorová struktura střed-periferie, jinými slovy prostorová polarizace regionů. (Rice and Venables, 2003, s. 679)

Implikace nové ekonomické geografie pro regionální růst a konvergenci je velice významná. Krugman zdůrazňuje důležitost vnitřní geografie národa, tedy prostorového rozložení ekonomických aktivit při určování obchodní výkonnosti průmyslových odvětví daného národa. Krugman dále tvrdí, že s rostoucím mezinárodním obchodem se ekonomiky stávají méně omezovány národními hranicemi, což je vede k tomu, že se více geograficky specializují. (Krugman, Venables, 1995, s. 865)

Je také prokázáno, že v ekonomice s jedním zaostalým a druhým vyspělým sektorem, existují dvě možné rovnováhy v závislosti na koncentraci výstupu v každém sektoru. Pokud je výstup koncentrován ve vyspělém sektoru, první rovnováha je rovnováha na vysoké úrovni, zatímco koncentrace výstupu v méně pokročilém sektoru implikuje rovnováhu na nízké úrovni. Dále za předpokladu, že činnosti podléhající rostoucím výnosům z rozsahu jsou soustředěny v určitých bodech prostoru, posléze to „uzamkne“ takové centrální regiony do situace kontinuálního růstu na úkor regionů s méně příznivými výchozími podmínkami. (Krugman, 1991. s. 497)

Tato teorie tedy zavádí myšlenku regionální ekonomické aktivity jako cesty závislé na počátečních podmínkách vytvořených historií. Například vedoucí regiony se zavedenou diferencovanou výrobní strukturou budou považovány za atraktivnější lokalitu pro nový průmysl a vedoucí pozice bude zachována. Tato setrvačnost je opět posílena výhodnou polohou infrastruktury, kterou tyto regiony obvykle mají. (Martin a Sunley, 2006) Jakmile bude taková infrastruktura v regionu dostupná, zůstane důležitá pro následující fáze. To vede ke vzorci závislosti na cestě, kdy ekonomické síly budou mít tendenci posilovat počáteční výhody nebo nevýhody.

Stručně řečeno, přístup Nové ekonomické geografie vyvinutý Krugmanem naznačuje, že zvýšená regionální průmyslová koncentrace a specializace zdůrazněná dynamickými externalitami vede k regionální nestabilitě v dlouhodobém horizontu. Regionální rozdíly se prohlubují a nejpravděpodobnějším výsledkem jsou odlišné cesty a také rychlosti růstu.

Na rozdíl od neoklasického modelu, kde se předpokládá, že se technologie šíří napříč regiony prostřednictvím přelévání znalostí, což přispívá k procesu regionální konvergence, modely teorie endogenního růstu tvrdí, že pokud se tvorba znalostí a vysoce technologické aktivity soustředí v bohatých regionech, pak regionální divergence je nejpravděpodobnějším výsledkem.

4 Historie, vývoj a konsekvence kohézní politiky

Regionální politika EU, kohezní politika EU, nebo také jinými slovy politika hospodářské, sociální a územní soudržnosti EU, je politikou, jejímž cílem je snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů, snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti za účelem harmonického vývoje Evropské unie.

Následující kapitola analyzuje historický i nedávný vývoj regionální politiky EU s důrazem na okolnosti, které vedly ke změnám její koncepce. Jednotlivé podkapitoly respektují významné milníky, které jsou zpravidla ohraničeny přijetím revidovaných smluv o ES, respektive EU. V rámci jednotlivých milníků autor zdůrazňuje pojetí daného období regionální politiky z pohledu ekonomických teorií regionálního růstu. Důraz je také kladen na determinanty, které motivovaly změnu regionální politiky v daném období a na následnou podobu kohézní politiky, přičemž bude autor sledovat právě vztah mezi determinanty změny a výslednou podobou regionální politiky ES/EU.

4.1 Regionální politika v počátcích ES

4.1.1 Počátky evropské regionální politiky

Regionální politika jako nástroj odstraňování disparit mezi regiony členských států na začátku evropské integrace absentoval. Jednotlivé státy se v počátečních fázích evropské integrace soustředily zejména na politicko-ekonomickou dimenzi, která byla dána samotným charakterem založeného Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO).¹ Regionální politika tak vznikala v pozadí ekonomických ambicí evropské integrace, a to zejména jako doprovodný nástroj hlavního integračního cíle, jednotného trhu.

Převládá názor, že se zakládající státy ESUO po druhé světové válce nacházely v podobné makroekonomické situaci, a tak nebyla regionální politika, která by vycházela z evropské úrovně, prioritou ani jednoho členského státu. George ovšem tuto povrchní myšlenku zamítl s tím, že právě při pohledu na jednotlivé regiony členských států disparity existovaly již při vzniku ESUO. (George, 1996, s. 229)

¹ ESUO vzniklo v roce 1952 ratifikováním Pařížské smlouvy.

Představitelé zakládající šestky věřili dvěma hlavním argumentům neoklasické teorie růstu, kvůli kterým nebyla regionální politika na evropské úrovni prosazována. Za první, výhody integrace samy o sobě zajistí rychlejší tempo růstu chudších regionů, což povede ke sblížení sociálních a hospodářských podmínek napříč evropským společenstvím. Druhým argumentem zmíněné dvojice byl nebývalý ekonomický růst v době zakládání společenství, který zastínil realitu přetrvávajících regionálních rozdílů. (Martins, Mawson, 1982, s. 230)

Obrázek 1: Zakládající členové EHS v roce 1957, včetně francouzského Alžírsko.

Zakládající členové Evropského hospodářského společenství v roce 1957

Zdroj: Evropská komise, 2022.

Centrem pozornosti, tentokrát jednomyslně, byla myšlenka vytvoření trhu bez bariér, který by významně podpořil hospodářství, a to zvýšením konkurenceschopnosti, stlačováním cen a využitím nových zdrojů a inovací ve výrobě. (Fiala, Pitrová, 2018, s. 604) Přední evropské státy, co se týče velikosti ekonomiky, si také stále více začaly uvědomovat rychle rostoucí ekonomiku USA, která využila výpadek Evropy po druhé světové válce

a defacto nahradila evropské výrobní kapacity. Po vzoru států Belgie, Nizozemska, Lucemburska a jejich celní unie se zakládající státy soustředili zejména na minimalizaci obchodních bariér pomocí vytvoření společného trhu.

Členské státy tedy ponechaly pravomoci regionálních politik na vnitrostátní úrovni. Výjimkou v nezájmu o jakoukoli formu evropské regionální politiky byla Itálie, ve které existovaly méně rozvinuté regiony, zejména jižní Mezzogiorno, kam směřovala vlastní regionální politiku, jež měla posunout zemědělský jih směrem k industrializaci. (Baldwin, Wyplosz, 2013, 312-313) Společně s Itálií řešila částečně regionální disparity v rámci svých regionů pomocí vnitrostátních regionálních politik také Francie. Ta cílila na odlišný rozměr disparit, a to zmírněním rozdílů mezi hlavním městem Paříží a periferními regiony, jako například Bordeaux. (Bonatesta, 2017, s. 231)

Regionální politika formálně nedostala ukotvení ani v Římských smlouvách, které daly vzniknout Evropským společenstvím (Dále jen ES).² Přesto zakládající státy potvrdily snahu „...*posílit jednotu hospodářství svých zemí a zajistit jejich harmonický rozvoj zmenšováním rozdílů mezi jednotlivými regiony a odstraněním zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů.*“ (EHS, 1957, s. 8) Členské státy v době ratifikace Římských smluv většinou zastávaly k regionálním disparitám neoklasický postoj, a totiž že se s jednotlivými regionálními problémy vypořádá samotný trh a jeho vyrovnávací mechanismy.

I přes absenci ukotvení regionální politiky v Římských smlouvách se právě ony Římské smlouvy pokládají za počátek regionálních politik, jelikož daly vzniknout třem institucím, které měly přímo i nepřímo intervenovat v méně rozvinutých regionech.

První institucí je Evropská investiční banka (dále jen EIB), jejímž úkolem bylo „...*přispívat k vyrovnanému a plynulému rozvoji společného trhu v zájmu Společenství prostřednictvím pomoci z kapitálových trhů a z jejich vlastních zdrojů.*“ Přičemž prioritní mělo pro EIB být investování do projektů na rozvíjení méně vyvinutých regionů. (EHS, 1957, s. 50)

Evropský sociální fond (dále jen ESF) je nejstarším z evropských strukturálních a investičních fondů a zároveň hlavním finančním nástrojem na podporu zvýšení

² Jako Evropská společenství se označují Evropské společenství pro atomovou energii (EUROATOM), Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropské hospodářské společenství (EHS).

zaměstnanosti a pracovní příležitosti, zlepšení kvality a produktivity práce a snížení sociálního vyloučení a regionálních rozdílů v zaměstnanosti. Ke zvýšení zaměstnanosti měl ESF přispět hlavně spolufinancováním profesní rekvalifikace a náhrady na přesídlení do jiného regionu, přičemž hradil členskému státu 50 % nákladů. (EHS, 1957, s. 48)

Stejně jako Evropská investiční banka a Evropský sociální fond, tak také nově zřízený Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond (dále jen EAGGF) měl v sobě prvek s cílem vyrovnávání regionálních disparit, a to adresováním rozvoje zemědělství v zaostalých venkovských regionech. Fakt, že vzniklá instituce a nově založené fondy měly regionální dimenzi, i když byly realizovány nezávisle na sobě, potvrzuje vznik Generálního ředitelství pro regionální politiku (tzv. DG REGIO) v roce 1964.

Na nevyhnutelnost vzniku ucelených regionálních politik působily také další mety prohloubení evropské integrace, které si představitelé zakládající šestky stanovili na Haagském summitu v roce 1969, a to nezbytnost dokončení společného trhu, fungování celní unie a příprava v souvislosti s žádostí tří zemí o vstup do EHS. (Fiala, Pitrová, 2018, 608) Společenství, již vypořádané díky tzv. Lucemburskému kompromisu s krizí prázdných křesel, způsobenou zejména tvrdým postojem francouzského prezidenta Charlese De Gaulla, bylo připraveno na zahájení plánování ambiciózního projektu hospodářské a měnové unie. (Baldwin, Wyplosz, 2013, s. 44)

4.1.2 Jednotná koncepce kohézní politiky

Na počátku sedmdesátých let čelila evropská integrace několika výzvám. Zájem o přistoupení k ES projevila Velká Británie, Irsko a Dánsko, jež za účelem vstupu do ES vystoupily z Evropského sdružení volného obchodu (dále jen EFTA). Nicméně přistoupení zmíněných států k ES bez jakýchkoliv opatření by mělo za následek další zvýraznění už tak zvětšujících se nerovností mezi regiony členských států a zpomalení hospodářské dynamiky. Navíc se stagnující ekonomiky členské šestky potýkaly s prudkým poklesem zaměstnanosti, a to hlavně v zemědělském sektoru a odlehlých regionech, které nebyly atraktivní pro industrializaci anebo se v nich nevyskytovaly vzácné zdroje. Pro ilustraci, strukturální výdaje³ tvořily v roce 1970 pouze 3 % z celkových výdajů EHS. (Baldwin, Wyplosz, 2013, 313)

³ Jako strukturální výdaje se označuje souhrn výdajů vynaložených prostřednictvím fondů.

Komplikací v předpokládaném ekonomickém vývoji byla také ropná krize v roce 1973, jelikož byly evropské státy závislé na ropném dovozu. Země, které byly členy Organizace zemí vyvážejících ropu (dále jen OPEC), podporované Sověty, vynutily omezením dodávek ropy její prudký nárůst na ceně, což vedlo ke světové energetické krizi. Ropa se stala zbraní v mezinárodním boji proti Izraeli a jeho spojencům. Produkce byla omezena a na země, které téměř ze dvou třetin svého dovozu přímo závisely na vnějších zdrojích, byla uvalena embarga. Od října do prosince 1973 se cena barelu ropy zvýšila pětinasobně. Ropná krize rozpoutala širší hospodářskou krizi, zasáhla ekonomiky členských států dvěma způsoby: výrazně zhoršila inflační trendy (roční míra inflace vylétla v kandidátské Velké Británii až na 20 %) a odčerpala vládám zisk z firem dovážejících ropu, což způsobilo obrovský rozpočtový deficit. (Ray, 1976, s. 95)

Samotnému vzniku ERDF předcházely dva summity. Na summitu Evropské rady v říjnu 1972, kterého se zúčastnila i Velká Británie, Irsko a Dánsko jako kandidátské státy, byla přijata potřeba vytvoření patřičné regionální politiky snižující regionální disparity na území již devíti členských států. Mezi největšími podporovateli takové regionální politiky byla již častokrát zmiňovaná Itálie a nově i kandidátské země v čele s Velkou Británií, která bez dlouholetých zkušeností harmonizace a vzájemného přizpůsobování v zájmu integrace, viděla v regionální politice příležitost vyrovnání potencionálně vysokých příspěvků do rozpočtu a nízkých příjmů ze společně zemědělské politiky.

Právě kandidátské země společně s Itálií tvořily tzv. kohézní koalici, která si dala za cíl prosadit vznik regionální politiky skrze Evropský regionální rozvojový fond (dále jen ERDF). Samotný koncept ERDF vznikl již v roce 1972, což se dá považovat za vítězství kohézní koalice, z nichž většina států ještě ani nebyla členskými zeměmi. (Fiala, Pitrová, 2018, 308)

Na druhou stranu panovaly neshody na výši finanční alokace ERDF. Neochotu spolufinancování dala najevo Francie, kterou by financování takové regionální politiky posunulo do role čistého přispěvatele, zatímco do té doby profitovala z nastavení společné zemědělské politiky. Ani Německo nebylo spokojené s návrhy finanční alokace do nově vznikající regionální politiky, jelikož bylo právě díky společné zemědělské politice největším čistým přispěvatelem tehdejšího společenství.

Na druhou stranu bylo Německo, po zkušenosti s ropnými šoky, ochotné přistoupit na navržené parametry ze strany kohézní koalice za situace, kdy by Velká Británie

zpřístupnila Německu ropná naleziště v Severním moři za účelem vlastní těžby. Takové nároky Velká Británie razantně odmítla a následně zablokovala jednání o nákladech a platbách jednotlivých členských států do ERDF.

Základem shody na alokaci a redistribuci ERDF byla tzv. Thomsonova zpráva⁴ vytvořená skupinou okolo britského komisaře George Thomsona, jež upozorňovala na regionální nerovnosti jako na trvající hrozbu dokončení jednotného vnitřního trhu společenství, jelikož produkty z více rozvinutých regionů nenaleznou odbytí v zaostalejších regionech, což v konečném výsledku nepovede k rozvoji společného trhu.

Zpráva také uváděla scénář měnové unie. V případě zavedené jednotné měny by státy ztratily významnou možnost intervenovat do zaostalejších regionů formou různorodých pobídek, a tak byla koordinovaná regionální politika na úrovni společenství nezbytností. (EHS, 1973, s. 4-16)

I když byl vznik ERDF předjednan již v roce 1972 jako úspěch kohézni koalice, situace se na summitu o dva roky později zkomplikovala. Velká Británie, řešící otázku setrvání v ES, ztratila zájem na konkrétních řešení regionální politiky, a navíc by pro část její politické reprezentace znamenal integrační úspěch nechtěné ovlivnění blížícího se referenda o vystoupení ze společenství. Naopak jako tvrdé jádro zastánců ERDF se po boku Itálie postavilo Irsko. Oba státy hrozily zablokováním veškerých jednání na nejvyšší úrovni, načež zareagovala Francie, která změnila svůj postoj díky vlastním politickým ambicím o institucionalizaci summitu ministrů a představitelů členských států, dnes známém jako Evropská rada. (Cini, Borragán, 2019, s. 18) Kromě Itálie a Irska na potřebu řešit regionální disparity poukazovaly také některá generální ředitelství Evropské komise. (Bonatesta, 2017, s. 228)

Výsledkem jednání na summitu v prosinci 1974 byla dohoda o financování ERDF, jehož smyslem bylo snížení výrazných regionálních disparit v regionech s převahou zemědělství a strukturální změny v průmyslu zaostalých regionů. Fakticky začal fond fungovat již v lednu 1975, kdy byl jeho podíl na celkových výdajích společenství 4,8 %, tedy 1,3 miliardy EUA. Tříletý rozpočet byl přijat jako omezený úspěch, jelikož měl původně ERDF disponovat částkou 3 mld. EUA. (Fiala, Pitrová, 2013, s. 610) Omezení tkvělo také v řízení využití ERDF. Samotné regiony neměly na přerozdělování finančních

⁴ nebo také Zpráva o regionálních problémech v rozšířeném společenství. (EHS, 1973)

prostředků vliv, a tak měl ERDF v letech 1975 až 1984 zřetelný „národní“ charakter. Schválením nařízení č. 724 z března 1975 byl ERDF rozdělován v rámci národních kvót a v zásadě používán jako převod finančních zdrojů ze Společenství do národního rozpočtu na podporu již vypracovaných národních intervenčních schémat. (EHS, 1975, 1-7)

4.2 Reformní období regionální politiky

4.2.1 Reformní období JEA

V letech 1977 až 1984 se Antonio Giolitti, italský komisař pro regionální politiku, pokusil rozšířit hranice vlivu Evropské komise prostřednictvím dvou po sobě jdoucích regulačních změn. V roce 1979 byla zřízena část fondu, rovnající se 5 % z celkové alokace, řízena podle pokynů a priorit, o nichž se rozhodlo v Berlaymontu. V roce 1979 byl ERDF také navýšen na celkové alokaci, a to zejména pod nátlakem Irska a Evropského parlamentu. Irsko považovalo navýšení ERDF jako protislužbu za podílu na Evropském měnovém systému. Na tom se nicméně odmítla podílet Velká Británie, a tak nebylo navýšení tak zásadní. (Fiala, Pitrová, 2018, s. 611)

Rozšířeními o Řecko v roce 1981 vznikl konformní blok regionů, který se rozkládal v jižních částech Francie, Itálie a Řecka, jenž tvořil dostatečný hlas pro posílení regionální politiky s cílem snížit regionální disparity a zlepšit zaměstnanost v zaostávajících oblastech. Navíc se brzy měly k ES připojit další jižní státy, a to Španělsko a Portugalsko, čehož se obávalo Řecko, a tak žádalo posílení regionální politiky. V roce 1984 byl „podfond“ Evropské komise navýšen na 12 % z celkové alokace ERDF, což Komisi umožnilo zahájit například Integrovaný program pro Středomoří, na který naléhalo zejména Řecko, obávající se rozšíření Společenství o Španělsko a Portugalsko. (Allen, 1997, s. 214)

Po rozšíření celkového podílu na 12 % založila Evropská komise financování tzv. Integrovaných regionálních operačních programů, které sice byly řízeny z národní úrovně, nicméně také byly v souladu s cíli regionální politiky ERDF. (Fiala, Pitrová, 2018, 611) Po neúspěšném pokusu navýšení flexibilní alokace Evropské komise na 20 % byly prosazeny alespoň flexibilní alokace čerpání, z nichž měly nevyčerpané prostředky připadnout právě do „podfondu“ Komise. (Bonatesta, 2017, s. 230)

S rozšířením ES o Španělsko a Portugalsko v roce 1986, jež reprezentovaly méně rozvinuté a výrazně zemědělské celky, se objevily širší regionální disparity, neboť

se evropský integrační prostor zakládající šestky rozrostl na rozloze téměř dvojnásobně, o 48 %, obyvatelstvo o 22 %, ale naproti tomu kvůli rozšíření ES kleslo HDP v přepočtu na obyvatele téměř o 6 %. Problémem byl také samotný zemědělský charakter státu tzv. Jižního rozšíření, jelikož byla Společná zemědělská politika (dále jen CAP) nastavena na podporu jiných produktů a jiného způsobu zemědělství, než bylo ve Španělsku, Portugalsku, ale také Řecku.

Už během předstupních jednání se na stranu Španělska a Portugalska přidalo právě Řecko a Irsko, což vedlo ke změně výdajových priorit ES. ERDF měl od roku 1986 zaznamenat výrazné navýšení alokace, a to z důvodu potřeby kompenzace zátěže ze začlenění nových členů do společného trhu. Podle Baldwina a Wyplosze přicházející další úroveň integrace nahrávala spíše průmyslovým centřům (což koresponduje s jimi obhajovanou ekonomikou aglomeračních sil), a tak bylo zapotřebí zemědělské periferie pravidelně „odškodňovat“. (Baldwin, Wyplosz, 2013, s. 313)

Kromě přistoupení nových členů do společenství determinovalo výraznou změnu v přístupu ke společně regionální politice také přijetí Jednotného evropského aktu (dále jen JEA). Bylo to vůbec poprvé co se regionální politika objevila co by samostatný oddíl zakládacích smluv ES. Oddíl odkazoval hlavně na ekonomickou a sociální soudržnost regionů a potřebu zmenšování nerovností mezi regiony, s důrazem podpory pro ty nejméně rozvinuté regiony. V rámci zakládacích smluv to také bylo poprvé, co byl zmíněn termín strukturálních fondů, do kterých JEA řadil ERDF, ESF, ale i EAGGF. (Evropská unie, 1987)

Samotné reformě regionální politiky předcházel tzv. Delorsův Balík I., který byl vypracován i z pověření JEA a soustředil se na reformu finančního rámce ES pro období 1988-1993, a to primárně z důvodu dokončení společného trhu ES, zvaného Evropský jednotný trh. Deklarace dokončeného trhu iniciovala další integrační cíl, kterým byla hospodářská a měnová unie (dále jen HMU). Právě z Delorsova návrhu vzešly nové implikace také pro regionální politiku, v rámci které mělo být z CAP přesunuto do nově pojmenovaných strukturálních fondů značné množství prostředků tak, aby tvořila Evropská regionální politika tvořila v roce 1993 nejméně 25 % z celkového rozpočtu ES. (Evropská komise, 1988)

Nejenže měla provedená změna pozitivní vliv na finanční alokaci strukturálních fondů a tudíž podporu regionů, působila totiž i na pravomoci EK a EP a posílila jejich vliv na rozhodování a přerozdělování finančních prostředků. Po ratifikaci Jednotného

evropského aktu v roce 1987, na jehož základě byl vytvořen vnitřní trh, předložila Komise plány na uzavření nové dohody mezi Komisí, Radou a Parlamentem (tzv. interinstitucionální dohody) o dlouhodobějším rozpočtu neboli finančním výhledu⁵. (Evropská komise, 1987)

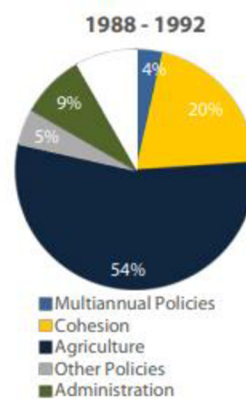
To vedlo k tomu, že rozpočet nabyl větších rozměrů, zejména v souvislosti s výdaji na regionální soudržnost v Řecku, Portugalsku a Španělsku, s cílem připravit se na vnitřní trh. Bylo zavedeno dlouhodobé plánování a rozpočet se stabilizoval pro období několika let, čímž se ukončil rozpočtový konflikt, který mezi EP a Radou v osmdesátých letech přetrvával. (Evropský parlament, 2019, s. 10)

Dalším význačným determinantem, který ovlivnil i aktuální podobu regionální politiky EU byla reforma z roku 1988, respektive 1989, která znamenala koordinaci celého ES v určených užších cílech regionální politiky. V rámci jednotlivých cílů nově definované koheze bylo také uvedeno, ze kterých strukturálních fondů mělo být jejich dosažení financováno. Návrh EK byl jednomyslně schválen na bruselském jednání ER v únoru 1998. Kromě neměnné alokace jednotlivých strukturálních fondů bylo také možné čerpat z podfondů Komise, která se tak snažila stimulovat snahu jednotlivých členských států k čerpání fondů a ke strategickému plánu investování do jednotlivých regionů. (Manzella & Mendez, 2009)

Jak bylo popsáno výše, bruselský summit v roce 1988 potvrdil politický cíl ES podporovat celkový harmonický rozvoj za účelem posílení ekonomické a sociální soudržnosti. Tento nový přístup implementoval ze strany EK čtyři základní principy s cílem podpořit regionální politiku Společenství v programovém období 1989 – 1993:

- Koncentrace: pomoc fondů by se měla zaměřit na omezený počet prioritních cílů;
- Partnerství: EK by měla spolupracovat s národními, regionálními a místními orgány s cílem unifikace přístupů k podpoře ES a sledování pokroku;

Obrázek 2: První dlouhodobý finanční výhled Evropských společenství⁶.

⁵ Výhledy byly v roce 2009 podle Lisabonské smlouvy přejmenovány na víceleté finanční rámce (VFR) a pojem VFR byl zahrnut do Smluv v článku 312 SFEU.

⁶ Zdroj: Evropský parlament, 2019, s. 11.

- Programování: pomoc ES by měla být založena na víceletých rámcích;
- Doplnkovost: strukturální fondy by měly doplňovat výdaje členských států.

Tabulka 2 uvádí sedm cílů, pomocí kterých mělo společenství v letech 1989 až 1993 efektivně směřovat finanční prostředky na podporu regionálního růstu a snižování regionálních disparit. Původně bylo schváleno cílů pět, nicméně nově přistoupiivší severské státy si v roce 1995 vymohly rozšíření o cíl „Udržení osídlení arktických regionů“ a v rámci zemědělské oblasti se cíl „Pracovní místa v zemědělském sektoru“ osamostatnil od cíle „Adaptace zemědělské výroby“.

Tabulka 2: Zaměření cílů regionální politiky ES/EU v letech 1988-1994, včetně přehledu financování.

Zaměření cíle regionální politiky	Určení fondů k čerpání			
	%	ERDF	ESF	EAGGF
1 Podpora nejméně prosperujících regionů ⁷	64	✓	✓	✓
2 Regiony zasažené úpadkem průmyslu	9	✓	✓	
3 Boj s dlouhodobou nezaměstnaností ⁸		✓		
4 Zapojení mladých lidí do prac. procesu	10	✓		
5 Adaptace zemědělské výroby		✓		✓
6 Pracovní místa v zemědělském sektoru	9,2		✓	✓
7 Udržení osídlení arktických regionů		✓	✓	✓
+ Iniciativy ES (EK a EP)	7,8	✓	✓	
Prostředky celkem⁹		20	30,1	11,3

Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská komise, 1998, 2008; Noguiera, 2019, str. 10-11; Fiala a Pitrová, 2018, str. 613.

Největší finanční alokace byly poskytnuté na první cíl a činily 43,8 miliard Ecu, což se rovná přibližně 64 % z celkového rozpočtu regionální politiky ES na dané období. Hlavními příjemci byly členské státy Španělsko, Itálie, Portugalsko, Řecko a Irsko. Podle EK došlo v programovacím období 1989 – 1993 ke snížení rozdílů mezi regiony EU12

⁷ Regiony, jejichž HDP v přepočtu na obyvatele nepřesahovalo 75 % průměru celého ES.

⁸ Za dlouhodobou nezaměstnanost se považovala nezaměstnanost trvající déle než rok i lidí starších 25 let.

⁹ Ecu (účetní jednotka ES), v cenách z roku 1994.

a „chudší čtyřky“ v HDP na obyvatele o 3 % a bylo právě v Řecku, Irsku, Portugalsku a Španělsku vytvořeno 600 000 nových pracovních míst. (Evropská komise, 1999)

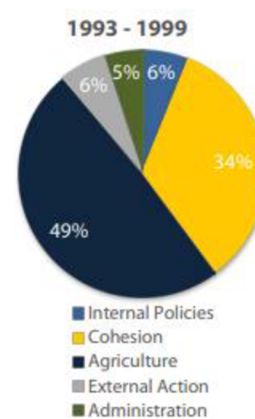
4.2.2 Maastrichtská expanze cílů regionální politiky EU

Během jednání o Maastrichtské smlouvě (nebo také smlouva o EU) byl jako hlavní cíl stanoven, naprosto totožně jako v JEA, dosažení hospodářské a měnové unie. Společná měna znamenala zátěž zejména pro chudší čtyřku, jelikož přijetí společné měny znamenalo plnění konvergenčních kritérií. Znevýhodněné země také kontrovaly, že z užší ekonomické integrace bude profitovat hlavně průmyslové jádro ES a tak je zapotřebí kompenzovat periferní regiony a stimulovat je k růstu.

Výsledkem jednání bylo několik změn obsahujících jednak zdvojnásobení rozpočtu na strukturální výdaje podle druhého Delorsova balíku v již běžícím finančním rámci 1986 až 1993 stanoveného na základě JEA a také modifikovaný obsah nové Maastrichtské smlouvy, ratifikované členskými státy v roce 1993 ve spojitosti s regionální politikou, nově nazývanou regionální politikou EU. Baldwin a Wylposz v souvislosti s vyjednáváním o nové smlouvě poukazují na politickou sílu chudých zemí evropské integrace, které byly ochotny v integraci pokračovat za určitých podmínek přinášejících benefity i jim. Síla hlasu těchto států velice úzce souvisí s hlasováním v Radě ministrů, ve které se poměry změnily až po tzv. severském rozšíření o Finsko, Švédsko a Rakousko. (Baldwin, Wylposz, 2013, s. 314)

Politická síla se namísto chudších států, nově nazývaných kohézních států, ukázala na mezivládní konferenci o založení Kohézního fondu (dále jen CF), který kohézní státy prosadily výměnou za odsouhlasení harmonogramu HMU. Na oplátku se kohézní státy zavázaly plnit konvergenční kritéria a k ukončení činnosti fondu po jejím splnění. Dočasný charakter fondů byl pojištěním z druhé strany stolu, tudíž od států, které s jejím založením nesouhlasily, ale byly ochotné ho tolerovat za předpokladu pokroku HMU.

Obrázek 3: Druhý dlouhodobý finanční výhled Evropské unie¹⁰.

¹⁰ Zdroj: Evropský parlament, 2019, s. 11.

Četných vyjednávání využily také státy severního rozšíření a dojednaly klasifikaci velké části vlastních regionů jako chudých, tudíž způsobilých pro CF. Německo, které s mohutným navýšením vlastních platebních odvodů do rozpočtu EU souhlasilo s nechtěl, si jako částečnou protiváhu dojednalo kompenzaci ve formě klasifikace regionů nově přidruženého Východního Německa jako chudých, tudíž stejně jako některé regiony zemí severního přidružení měly právo čerpat prostředky z CF. (Fiala a Pítrová, 2018, s. 616)

Smlouva o EU také přinesla zakotvení nového Kohezního fondu, zdůraznění nutnosti posilování hospodářské a sociální soudržnosti a nově byl podepsán protokol o ekonomické a sociální soudržnosti, který stanovil, že čerpat z CF mohou čerpat pouze regiony s HDP v přepočtu na obyvatele menším než 90 % průměru všech regionů EU. Největší změnou ovšem bylo vytvoření nové platformy pro vyjednávání nových finančních rámců EU s ohledem na výdaje právě regionální politiky EU. Nově měly být nové cíle, úkoly a způsoby k jejich dosažení navrženy EK a po souhlasu EP a konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a s nově založeným Výborem regionů odsouhlasit jednomyslně ER. Mnozí autoři, v souvislosti s těmito změnami poukazují na zvyšující se vliv institucí EU a také na rigidnost dnešního systému regionální politiky EU zapříčiněnou nutnou jednomyslností ER v rozhodování. (George, 1996, s. 240)

Jak lze pozorovat v tabulce x, v rámci nového finančního rámce na roky 1994 až 1999 došlo ke korekcím v rámci jednotlivých cílů regionální politiky. Nejvýznamnější změnou je přidání dvou strukturálních fondů. Kromě čteně zmiňovaného CF je to Finanční nástroj pro vedení rybolovu (FIFG). Po rozšíření EU o Švédsko a Finsko zůstal lehce modifikovaný cíl zaměřený na odlehlé a méně osídlené (cíl 6). (Piattoni & Polverari, 2016)

Tabulka 3: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 1994 – 1999, včetně přehledu financování.

	Zaměření cíle regionální politiky	%	Určení fondů k čerpání					
			ESIF	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	CF
1	Rozvoj nejméně prosperujících regionů ¹¹	67,5		✓	✓	✓	✓	✓
2	Adaptace regionů zasažených úpadkem průmyslu	5,8		✓	✓			
3	Boj s dlouhodobou nezaměstnaností, integrace mladých lidí do prac. procesu a lidí ohrožených sociálním vyloučením, podpora rovnosti mužů a žen	9,5		✓				
4	Zrychlení adaptace zemědělské výroby	8,1		✓		✓	✓	
5	Rozvoj venkovských oblastí			✓	✓	✓		
6	Asistence rozvoje méně osídlených oblastí	0,4		✓	✓	✓	✓	
+	Inciativy ES (EK a EP)	8,7		✓	✓	✓		
Prostředky celkem¹²				42	71,5	22,1	2,7	15

Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská komise, 1998, 2008; Noguiera, 2019, str. 12; Fiala a Pitrová, 2018, str. 614.

Financování poskytované v rámci největšího cíle 1 v letech 1994 až 1999 pokrývalo působnost na území, kde žilo 24,6 % populace EU, tedy 97,7 milionů obyvatel, apředstavovalo 68 % rozpočtu EU. EK uvádí vliv regionální politiky EU na HDP členských států dopadem na dodatečný růst HDP 4,7 % v Portugalsku, 3,9 % v Německu, 2,8 % v Irsku a 2,2 % v Řecku. Kromě toho bylo v regionech spadajících pod první cíl vytvořeno 700 000 pracovních míst. (Evropská komise, 2008)

¹¹ Regiony, jejichž HDP v přepočtu na obyvatele nepřesahovalo 75 % průměru celého ES.

¹² Ecu (účetní jednotka ES), v cenách z roku 1994.

Přes zdánlivě dobré výsledky z předchozího programového období byla provedena nová reforma. Její cíl byl zejména podpořit rozšíření EU o země Střední a Východní Evropy a motivovat tyto země v co nejrychlejším zavedení do HMU. Další rozšíření EU bylo považováno za problémovější ve srovnání s předchozím rozšířením, protože pouze jedna kandidátská země, konkrétně Slovinsko, měla HDP na hlavu přibližně 70 % průměru EU. Znamená to, že téměř celé území kandidátských zemí bylo způsobilé pro podporu z prvního kohézního cíle. (Piattoni & Polverari, 2016)

4.3 Determinace dnešní podoby politiky koheze

4.3.1 Agenda 2000 a přípravy na rozšíření

Již v červenci 1997 předložila EK návrh na nový finanční rámec pro roky 2000 – 2006, který redukoval cíle v rámci regionální politiky z šesti na polovinu. Stejně tak se menšil seznam iniciativ vedených pod EK. Značná redukce cílů a iniciativ vedla k jejich užšímu zaměření a nezbytně i k intenzivnější finanční podpoře. (Fiala, Pitrová, 2018, 617)

Strategii snižování cílů determinovaly tři faktory. Ukázalo se, že sice vynaložené prostředky kladně působí na HDP jednotlivých regionů, nicméně nepůsobí na jejich konvergenci a neumazávají rozdíly mezi vyspělými a chudšími regiony. Příspěvek vytvořených pracovních míst v absolutních statistikách vypadal sice působivě, nicméně v relativních číslech byl také zanedbatelný. Druhým determinantem bylo blížící se rozšíření o post-komunistické státy znamenající vstup méně hospodářsky vyvinutých regionů, což také nutně žádalo zvýšit náklady na regionální politiku. Posledním faktorem byl spor členských států o samotné povaze fondů, které měly nově působit pouze jako doplněk v takových programech a projektech, které nejsou financovatelné z národní úrovně států. (Nicoll, Salmon, 2001, s. 280)

Tímto krokem se mělo zamezit jakémusi zdvojení jednak ve financování, ale také ve strategickém řízení. Změny v pojetí regionální politiky EU se také dostaly do nové Amsterdamské smlouvy roku 1999, kde je potvrzeno, že *„Společenství usiluje zejména o snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů nebo ostrovů, včetně venkovských oblastí.“* (Evropská unie, 1999, čl. 158)

Tabulka 4: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2000 – 2006, včetně přehledu financování.

Zaměření cíle regionální politiky	%	Určení fondů k čerpání					
		ESIF	ERDF	ESF	EAGGF	FIFG	CF
1 Podpora rozvoje regionů jejichž vývoj zaostává	71,6		✓	✓	✓	✓	✓
2 Podpora regionů se strukturálními obtížemi	9,6		✓	✓			
3 Podpora rozvoje lidských zdrojů skrze zaměstnanost a vzdělávání v regionech	10,3		✓				
+ Iniciativy ES	8,5		✓	✓	✓		
Prostředky celkem¹³		45,6	97,6	19,9	3	20,2	

Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská komise, 1998, 2008; Noguiera, 2019, str. 14; Fiala a Pitrová, 2018, str. 617.

Během programového období 2000 – 2006 bylo před jednotlivé fondy poskytnuto přibližně 149,2 miliardy Eur z ESF, ERDF, EAGGF a FIFG, zatímco přibližně 25,4 miliardy Eur bylo proplaceno z CF v rámci kohézního prvního cíle. (Evropská komise, 2008) V rámci prvního cíle bylo vytvořeno přibližně 570 000 pracovních míst, z toho přibližně 160 000 v nových členských státech. Zatímco druhý cíl zafinancoval vytvoření 730 000 pracovních míst. (Evropská komise, 2008)

Z hlediska regionální politiky bylo východní rozšíření nejnáročnějším rozšířením EU od jejího vzniku, jelikož do EU přistoupilo v roce 2004 deset států s relativně nízkými příjmy. Navíc chystané přistoupení Bulharska a Rumunska o několik let později umocnilo obavy starých členských států tím, že rozpočtové zdroje budou přímým tokem od bohatších členských států do přistoupivši chudších. (Manzella, Mendez, 2009, s. 17)

¹³ V miliardách Eur v cenách z roku 2006.

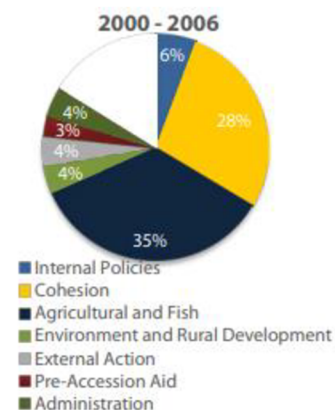
Tento scénář politicky rozdělil debatu o EU do dvou bloků. Na jedné straně členské státy, které obhajovaly výdaje zvýšení politiky soudržnosti; na druhé straně ty členské státy, které nesouhlasily se zvýšením jejich příspěvku do rozpočtu EU (Piattoni & Polverari, 2016). V konečných číslech z let 2007 – 2013 čerpaly chudší státy, které představovaly 21 % celkové populace EU, přes 52 % rozpočtu regionální politiky EU.

Nicméně tento dramatický posun v přerozdělení finančních prostředků směrem k chudším zemím je v souladu s logikou regionální politiky, jejímž původním cílem bylo pomoci slabším regionům přizpůsobit se výzvám jednotného trhu. Cíle smluv o založení EU nepřipouští jinou koncepci nežli koncepci územní soudržnosti. Cíl regionální politiky je nepřipustit dělení na regiony vítězné a regiony poražené. (McCann, Ortega-Argilés, 2012, s. 428)

4.3.2 Současná regionální politika EU

V souvislosti s východním rozšířením zavedla smlouva z Nice v roce 2003 spolurozhodovací postup v otázkách rozhodování strukturálních fondů. (Fiala, Pitrová, 2018, 618) Rozšíření z roku 2004 se projevilo i v plánování EK na nové období 2007 – 2013. Návrh na nové období respektoval zjednodušování struktury regionální politiky započaté Agendou 2000. Nově měla mít regionální politika EU shodně tři cíle jako v minulém období, nicméně ze struktury zmizely iniciativy EK, které se včlenily pod jednotlivé cíle a nebyly dále samostatné. (Evropská unie, 2003)

Obrázek 4: Třetí dlouhodobý finanční výhled Evropské unie.

Tabulka 5: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2007 – 2013, včetně přehledu financování.

Zaměření cíle regionální politiky	%	Určení fondů k čerpání			
		ESIF	ERDF	ESF	CF
1 Konvergence	81,5		✓	✓	✓
2 Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	16		✓	✓	
3 Evropská územní spolupráce	2,5		✓		
Prostředky celkem¹⁴		76	198,8	69,6	

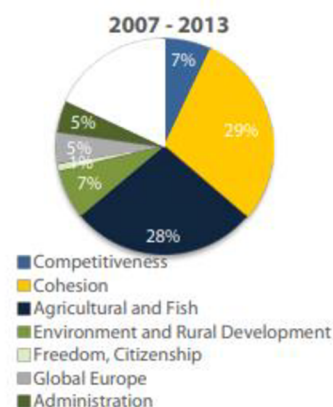
Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská komise, 1998, 2008; Noguiera, 2019, str. 16; Fiala a Pitrová, 2018, str. 619-620.

V průběhu programového období 2007 – 2013 bylo alokováno přibližně 282 miliard eur. Na první cíl konvergence, zatímco 55 miliard Eur a 7,8 miliard Eur bylo zaměřeno na financování druhého cíle, respektive cíle třetího. (Evropská komise, 2010). Hodnocení zveřejněné EK ukazuje, že v období 2007 – 2013 vytvořila regionální politika jeden milion nových pracovních míst a návratnost každého Eura vynaloženého na politiku soudržnosti se odhaduje na 2,74 Eur na HDP. Ačkoliv nejsou výsledky tak výrazné jako u předchozích období, je důležité zdůraznit, že dopady politiky soudržnosti EU byly během finanční a hospodářské krize slabší. (Becker et al., 2018, s. 10)

V roce 2014 proběhla poslední reforma regionální politiky EU, která je spojena se schvalováním Lisabonské smlouvy. Na regionální politiku měla přirozeně vliv změna právního rámce, stejně jako důsledky hospodářské krize, která silně zasáhla ekonomiku EU, zejména Eurozónu. (Evropská unie, 2009)

Právě důsledky krize rozdělily debatu o možných řešeních, jak ji čelit do dvou bloků. Na jedné straně členské státy, které podporují politiku úsporných opatření, a na druhé členské státy, které podporují stávající solidaritu mezi členy EU. (Piattoni & Polverari, 2016)

Obrázek 5: Čtvrtý víceletý finanční rámec Evropské unie¹⁵.

¹⁴ V miliardách Eur, v cenách z roku 2013.

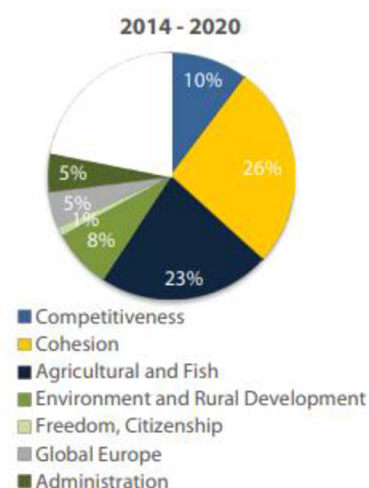
¹⁵ Na základě Lisabonské smlouvy se dlouhodobé finanční výhledy přejmenovaly na víceleté finanční rámce. (Evropská unie, 2009)

Výsledkem jednání mezi členskými státy na platformě Evropské rady byl dokument s názvem Evropa 2020, který nastiňoval strategii EU pro posílení hospodářského růstu a vytvoření více pracovních míst na dalších 10 let. V této souvislosti bylo pro EU definováno pět hlavních cílů:

- zaměstnanost,
- ekonomický růst prostřednictvím investic do výzkumu a vývoje,
- boj proti klimatickým změnám a zvýšení podílu obnovitelné energie,
- vzdělání,
- snížení chudoby a podpora sociálního začleňování. (Evropská unie, 2016)

V roce 2011 probíhala jednání o nových předpisech k vymezení víceletého finančního rámce pro programové období 2014 – 2020 a již od jejich zahájení se zdálo dosažení dohody nereálné. Navzdory tlakům a neshodám mezi stranami byl nový rámec pro politiku soudržnosti EU definitivně schválen na konci roku 2013. Nový finanční rámec definoval 11 tematických cílů pro politiku soudržnosti EU 2014 – 2020.

Obrázek 6: Pátý víceletý finanční rámec Evropské unie¹⁶.

Tabulka 6: Zaměření cílů regionální politiky EU v letech 2014 – 2020, včetně přehledu financování.

	Zaměření cíle regionální politiky	Určení fondů k čerpání		
		ERDF	ESF	CF
1	Posilování výzkumu, technologického vývoje a inovací	✓	✓	
2	Zlepšení a využití ICT	✓	✓	
3	Zvýšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků	✓	✓	

¹⁶ Zdroj: Evropský parlament, 2019, s. 11.

4	Podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství ve všech odvětvích	✓	✓	✓
5	Podpora přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik	✓		✓
6	Zachování a ochrana životního prostředí a podpora účinného využívání zdrojů	✓		✓
7	Podpora udržitelné dopravy a odstraňování překážek v infrastruktuře	✓		✓
8	Podpora udržitelné zaměstnanosti a mobility pracovních sil	✓	✓	
9	Podpora sociální inkluze a boj proti chudobě a diskriminaci	✓	✓	
10	Investice do vzdělávání, odborné přípravy a celoživotního učení	✓	✓	
11	Zlepšování efektivity veřejné správy	✓	✓	✓
Celkový schválený rozpočet 351,8 miliard eur				

Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská komise, 1998, 2008; Noguiera, 2019, str. 18–19; Fiala a Pitrová, 2018, str. 623.

Zmíněné právní změny, které přišly společně se schválením Lisabonské smlouvy, zavedly klasifikaci regionů, které tak byly poprvé rozděleny do třech skupin.

Tabulka 7: Klasifikace regionů podle Lisabonské smlouvy.

Klasifikace regionů	HDP oproti průměru EU
Méně rozvinuté regiony	< 75 %
Přechodové regiony	70–90 %
Rozvinuté regiony	> 90 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě Evropská unie, 2009, Fiala a Pitrová, 2018, s. 623.

Lisabonská smlouva také umožnila zjednodušení fungování fondů sloučením jejich pravidel, tzv. společných pravidel pro evropské strukturální a investiční fondy (ESIF) a revidovala Smlouvy o ES/EU z hlediska definice regionální politiky EU stanovením, že EU „podporuje územní soudržnosti a solidaritu mezi členskými státy.“ (Evropská unie, 2009, čl. 3)

4.4 Zhodnocení vývoje regionální politiky EU

Za účelem vysvětlení výrazných determinantů vývoje regionální politiky EU autor sestrojil ilustrativní tabulku (tabulka č. 8)

Tabulka 8: Přehled vývoje regionální politiky EU a významných determinantů její podoby.

	1957-1974	1974-1986	1986-1993	1993-2009	2009-
Právní základ RP	Římské smlouvy	Římské smlouvy	Jednotný evropský akt, Maastrichtská smlouva	Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva	Lisabonská smlouva
Předmět RP	Žádná společná RP	Zaostalé regiony	Zaostalé regiony	Všechny regiony	Všechny regiony
Cíl RP	Odstranění zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů	Kompenzace zaostalým regionům	Harmonizace hospodářského růstu, Kompenzace zaostalým regionům	Snižování rozdílů mezi regiony a zaostalosti znevýhodněných regionů	Územní soudržnost a solidarita
Motivace států, čistých přispěvatelů do rozpočtu EU	Postup v ustanovení jednotného trhu, Prohloubení integrace	Postup v ustanovení společného trhu, prohloubení integrace	Postup v hospodářské a měnové unie, prohloubení integrace	Plnění konvergenčních kritérií a přijetí Eura	Plnění konvergenčních kritérií a přijetí Eura
Fondy RP	ESF	ESF, ERDF	ERDF, ESF, EAGGF, FIG, CF	ERDF, ESF, EAGGF, FIG, CF	ERDF, ESF, EAGGF, CF
koncept ekonomického růstu	Neoklasická teorie růstu	Keynesiánská teorie růstu	Teorie endogenního růstu	Nová ekonomická geografie	Nová ekonomická geografie
Důsledky	Konvergence	Divergence	Konvergence	Divergence	Konvergence, divergence

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výzkumu diplomové práce.

Založení EHS na konci 50. let bylo prvním a bezprecedentním pokusem o integraci trhu prostřednictvím odstranění všech existujících překážek obchodu. Podle neoklasické teorie růstu se mělo se za to, že vytvoření společného trhu založeného na volném pohybu zboží,

osob, služeb a kapitálu povede ke konvergenci na úrovni příjmů a že z procesu konvergence jsou vynechány pouze některé kategorie pracovníků, které mohou být v konečném důsledku regionální konvergence znevýhodněni, což odůvodňuje, proč byl ESF byl prvním fondem, zavedeným v roce 1958.

V průběhu 70. let se projevila značná roztržitost evropského společného trhu a předpokládaná přirozená konvergence regionů se nedostavila, ba naopak přibývaly regionální disparity. Nicméně tezi té doby bylo, že přibývajících disparity jsou podle neoklasické teorie růstu pouze dočasné postupem času vymizí s tím, jakmile bude konvergovat ekonomický výkon jednotlivých regionů. Nicméně, na žádost některých členských států bylo reakcí na nově vzniklé disparity posílení regionální politiky společenství vytvořením Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) v roce 1975.

Konec 80. let je spojen se změnou paradigmatu v chápání dynamiky ekonomického růstu a i postavení evropské regionální politiky. Regionální politika EU, jak ji známe dnes, vznikla v roce 1988 krátce po rozšíření ES o Španělsko, Portugalsko a Řecko. Reforma a změna postavení regionální politiky byla motivována především nutností kompenzovat zaostalejší regionům dokončení jednotného evropského trhu v rozmezí let 1987-92.

Změna paradigmatu znamenala odklon od neoklasické teorie růstu, jelikož se v praxi ukázala integrace trhu jako faktor zvyšování regionálních rozdílů a ne očekávané vyrovnávání ekonomického výkonu regionů. Klíčovou změnou s příchodem mobility výrobních prostředků, především mobility práce byl přesun výrobních prostředků do klíčových rozvinutých regionů, kde je návratnost investic nejvyšší.

Jinými slovy, neoklasický růstový model byl nahrazen nebo spíše propojen s teorií endogenního růstu a novou ekonomickou geografii, podle níž volné trhy nevyhnutelně vytvářejí aglomerační efekty, jinými slovy rozdíly v příjmech, protože ekonomické aktivity mají tendenci se koncentrovat v technologicky vyspělých regionech.

Jednotný evropský akt z roku 1987 zavedl termín soudržnost a následné reformy v letech 1988 a 1993 významně rozšířily objem Evropských strukturálních fondů. Ospravedlnění zásahu pomocí regionální politiky bylo koncipováno odlišným způsobem nežli v minulosti. Politika soudržnosti EU neposkytuje kompenzace poraženým, namísto toho vytváří podmínky pro zvyšování výnosů investic také v zaostalých regionech prostřednictvím poskytování kolektivních statků, jako jsou lepší infrastruktura, informační sítě, podpořený výzkum a vývoj atd.

Dnešní regionální politika EU je z velké části v podobě z reformy z roku 1988. Převládá názor, že volné trhy vytvářejí aglomerační efekty, přičemž ekonomické aktivity se koncentrují více v některých regionech než v ostatních. Ale ve srovnání s minulostí, tedy s kompenzacemi slabším regionům převládá teze, že je také důležité zvýšit úroveň celkového potenciálu ekonomického růstu EU. Znamená to tedy, že koncentrace některých typů investic, například měkkých investic, by neměly být vyloučeny ani do technologicky vyspělých regionů.

Kromě ESF a ERDF byly postupem času rozvinuty další tři fondy, nazývané strukturální, z nichž každý směřuje ke konkrétní oblasti: Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond (EAGGF), založen za účelem poskytování finanční podpory společné zemědělské politice (CAP) v roce 1962. Evropský námořní a rybářský fond (EMFF), který přispěl k reformě odvětví rybolovu. Kromě toho existuje také, zejména pro členské státy střední a východní Evropy významný Kohézní fond (CF), který byl zaveden v roce 1994 a jehož cílem je podporovat pouze nejchudší regiony EU, což znamená, že způsobilé jsou pouze regiony s HND na obyvatele pod 90 % průměru hodnoty HND v celé EU.

Od zavedení regionální politiky se rozsah i počet způsobilých finančních prostředků zvýšil. Z kvantitativního hlediska činily v roce 1975 výdaje na strukturální politiky 375 milionů Euro což v té době činilo 6,2 % rozpočtu ES. V současné době rozpočet přesahuje rozpočet na Evropskou regionální politiku na období 2014–2020 více než 250 miliard Euro, což přesahuje hodnotu 40 % rozpočtu EU. Regionální politika, která zahrnuje programy podporované z ESF, ERDF a CF se stal největší složkou rozpočtu EU a předčil původně největší položku, výdaje CAP. V absolutních počtech se od konce 80. let počet fondů podporujících politiku soudržnosti EU více než zdvojnásobil.

5 Analýza panelových dat

5.1 Použitá data

K analyzování vlivu evropských fondů na socioekonomické indikátory byla využita data z Eurostatu, neboli ze Statistické kanceláře Evropské unie, která spadá do gesce Evropské komise. Vzhledem k tomu, že je výzkum zaměřen na vlivy evropské regionální politiky na jednotlivé regiony, budou k analýze použita data na úrovni NUTS 2, neboli na úrovni tzv. regionů soudržnosti. (Eurostat, 2022a; Eurostat, 2022b; Eurostat, 2022c; Eurostat, 2022d)

Pro potřeby diplomové práce byl vytvořen dataset panelových dat o 7 sledovaných proměnných. Proměnné jsou sledovány ve 42 regionech v časovém období let 2004-2018 (tedy 15leté časové období) což se rovná data-setu o 630 sledováních. Vybraný vzorek regionů NUTS 2 úzce souvisí s logikou výběru zkoumaného časového období.

Jak bylo naznačeno výše, předmětem analýzy budou panelová data 42 regionů NUTS 2 v časovém období 2004 až 2018. Příslušné regiony NUTS 2 jsou jednotkami větších celků NUTS 1, kterými jsou členské státy EU, jenž přistoupily do Evropského společenství v roce 2004. Konečný rok pozorování 2018 je vybrán z toho důvodu, že Eurostat neposkytuje novější koherentní data platbách z rozpočtu EU do jednotlivých regionů NUTS 2.

Členský stát EU (NUTS 1)	Zkoumané regiony soudržnosti (NUTS2)
Česká republika (CZ0)	CZ01 Praha; CZ02 Střední Čechy; CZ03 Jihozápad; CZ04 Severozápad; CZ05 Severovýchod; CZ06 Jihovýchod; CZ07 Střední Morava; CZ08 Moravskoslezsko;
Estonsko (EE0)	EE00 Eesti
Maďarsko (HU1; HU2; HU3)	HU10 Közép-Magyarország; HU21 Közép-Dunántúl; HU22 Nyugat-Dunántúl; HU23 Dél-Dunántúl; HU31 Észak-Magyarország; HU32 Észak-Alföld; HU33 Dél-Alföld
Litva (LT00)	LT00 Lietuva
Lotyšsko (LV00)	LV00 Latvija

Polsko (PL1; PL2; PL3; PL4; PL5; PL6)	PL11 Łódzkie; PL12 Mazowieckie; PL21 Małopolskie; PL22 Śląskie; PL31 Lubelskie; PL32 Podkarpackie; PL33 Świętokrzyskie; PL34 Podlaskie; PL41 Wielkopolskie; PL42 Zachodniopomorskie; PL43 Lubuskie; PL51 Dolnośląskie; PL52 Opolskie; PL61 Kujawsko-Pomorskie; PL62 Warmińsko-Mazurskie; PL63 Pomorskie;
Slovinsko (SI0)	SI03 Vzhodna Slovenija; SI04 Zahodna Slovenija
Slovensko (SK0)	SK01 Bratislavský kraj; SK02 Západné Slovensko; SK03 Stredné Slovensko; SK04 Východné Slovensko
Malta (MT0)	MT00 Malta
Kypr (CY0)	CY00 Kypros

Vybrané nezávislé proměnné reflektují platby z jednotlivých fondů do regionů NUTS 2. Jedná se o fondy:

- **CF**: Kohézní fond, který se přerozděluje pouze do některých regionů členských států. Kohézní fond (nebo také fond soudržnosti) se zaměřuje na členské státy, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU. Jeho cílem je eliminovat hospodářskou a sociální nerovnost a podporovat udržitelný rozvoj. V období 2004-2018 se Kohézní fond vztahuje na Bulharsko, Českou republiku, Estonsko, Chorvatsko, Kypr, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Slovensko a Slovinsko.
- **ERDF**: Evropský regionální rozvojový fond je spolu s ESF vůbec nejstarším fondem určeným na podporu rozvoje regionů. Z ERDF čerpají všechny členské státy EU.
- **ESF**: Evropský sociální fond od svého založení cílí hlavně na podporu zaměstnanosti, mobility pracovních míst napříč regiony. V posledních dekádách se fond zaměřuje také na vzdělání a to zejména na rekvalifikaci a terciální vzdělání.

- **Funds_Total:** Nezávisle proměnná, která je souběhem všech zmíněných fondů. Nicméně kromě jmenovaných fondů jsou součástí plateb do jednotlivých regionů také Fond evropské pomoci nejchudším osobám, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, Fond solidarity Evropské unie a další menší finanční nárazové nástroje EU směřované do území.

Vliv jednotlivých fondů Evropské unie bude zkoumán postupně a ve vztahu k třem závislým proměnným:

- **GDP_capita:** HDP v přepočtu na obyvatele je v podobných analýzách hojně využívaná závislá proměnná, jistou, v některých případech příhodnější alternativou je spíše růst HDP ve srovnání s minulým obdobím. Sledování HDP je přirozenou volbou, pokud je měřen vliv finančních prostředků alokovaných do daného regionu na ekonomický růst tohoto regionu.
- **Unempl_Rate:** Míra nezaměstnanosti je jako závislá proměnná obsažena zejména z důvodu zaměření některých samotných fondů, které od svého založení soustavně cílí, kromě růstu a rozvoje, na minimalizování právě nezaměstnanosti.
- **Risk_poverty:** Lidé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením je indikátor, který vznikl přímo z popudu Eurostatu. Jejím cílem je sledovat procentuální hladinu lidí na hranici chudoby společně s lidmi, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Indikátor vznikl sloučením doposud oddělených indikátor a má tak za následek relativně vysoký procentuální poměr vůči celkové populaci.

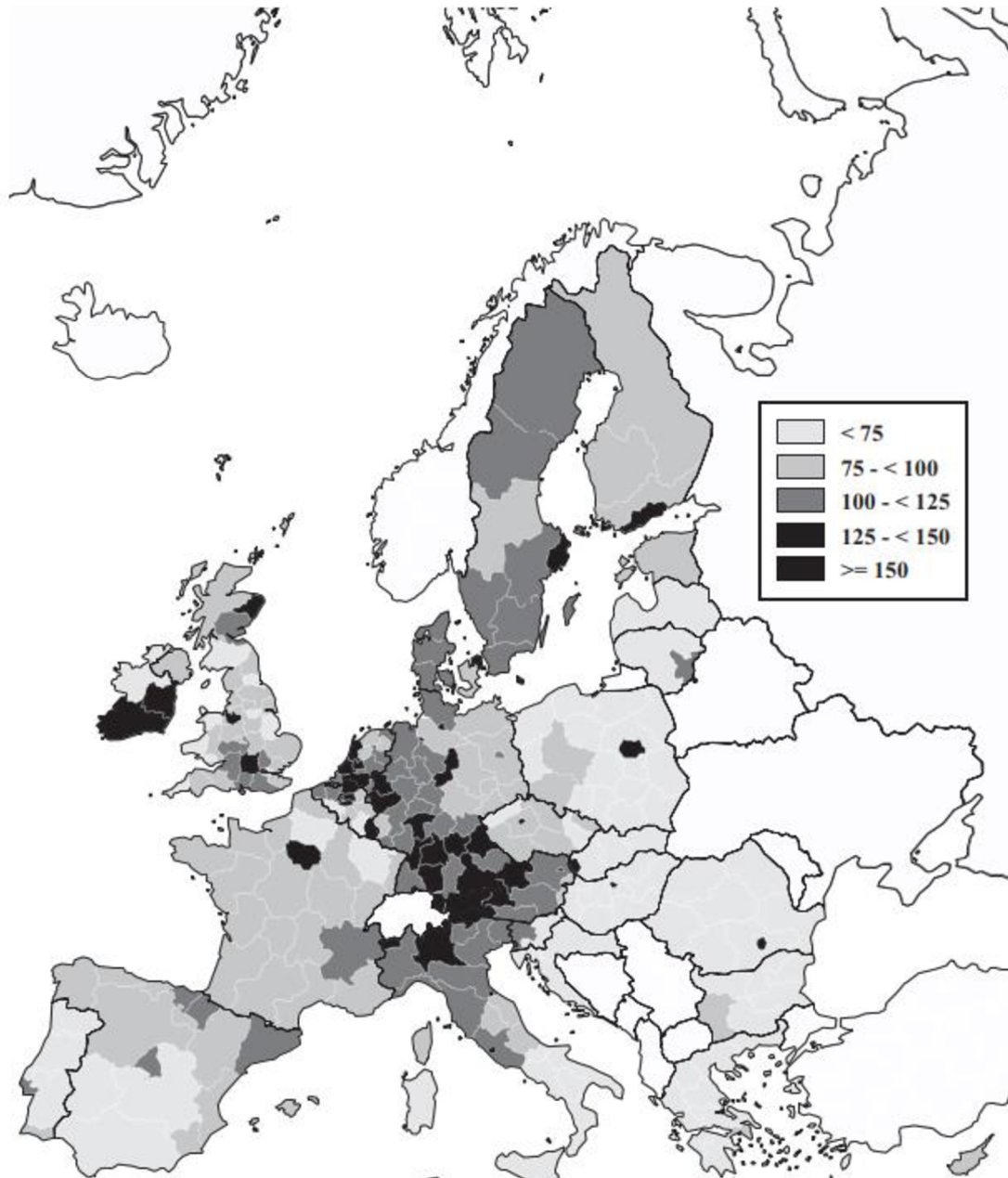
Při samotném vytváření databáze se autor musel vyrovnat s několika nesnázemi. První nesnáze byla neexistence úrovnových dat u polských NUTS 2 v rámci závislé proměnné Risk_Poverty, a to v období 2004-2011. Z Toho důvodu byla jako relevantní data přebrána data z vyšších polských celků, označovaných jako makroregiony. V období 2011-2018 autor navázal na již dostupná data z Eurostatu.

Druhou nesnází, se kterou se musel autor potýkat byla některá chybějící data v platbách do regionů NUTS 2, jednalo se o 8 údajů napříč všemi nezávislými proměnnými, napříč všemi zkoumanými fondy. V takovém případě autor postupoval pomocí zprůměrování všech ostatních plateb v daném období 2004-2018 v rámci daného regionu NUTS 2 a v rámci daného fondu, kterého se chybějící platební údaj týkal. Vzhledem k faktu,

že platby nemají žádný trend a jejich výše nezávisle kolísá, neshledal autor v použití takové metody doplnění údajů žádný limit.

Obrázek 7: HDP v přepočtu na obyvatele (PPP) v regionech EU v roce 2018 (EU = 100 %).

HDP/obyvatele (PPP) v jednotlivých regionech EU v roce 2018 (EU = 100 %)

Zdroj: Vanthillo. Beckers, Verhetsel, 2021, s. 203.

5.2 Použité metody

Nedávná odborná literatura týkající se vlivů regionální politiky se dá rozložit na tři typy metodických přístupů:

- kvantitativní,
- kvalitativní a
- smíšený.

Pokud jde o kvalitativní přístupy, Giordano (2016), využívající pouze polostrukturované rozhovory, zkoumal regionální rysy dvou řídců osídlených španělských a švédských regionů a malého ostrov v Dánsku s cílem určit úlohu ERDF při přispívání k hospodářskému rozvoji v regionech se specifickými charakteristikami.

Nicméně se literatura v podobných výzkumech spoléhá zejména na kvantitativní metody, i když výsledky dosažené těmito prostředky se nezdají být průkazné a jednostranné. (Maynou et al., 2014)

Někteří autoři použili jednoduchý sdružený OLS k odhadu modelu panelových dat. (Ederveen et al., 2003; Antunes & Soukiazis, 2006; Bähr, 2008)

Jiní autoři použili k odhadu výsledného vztahu model nejmenších čtverců s pevnými proměnnými (LSDV). (Antunes & Soukiazis, 2006; Puigcerver-Peñalver, 2007). Nebo modely s náhodnými a pevnými efekty. (Rodríguez-Pose & Fratesi, 2004; Antunes & Soukiazis, 2006)

Existují také autoři, kteří se uchýlili k odhadu pomocí GMM (Gaussian Mixture Model). (Beugelsdijk & Eijffinger, 2005; Esposti & Bussoletti, 2008; Mohl & Hagen, 2010)

Při analýze panelových dat, která je v této diplomové práci použita, jsou aplikovány dva modely:

- Spojený regresní model (Pooled Regression) a kontrolní
- Model s fixními efekty (Fixed Effects Model)

5.2.1 Testy stacionarity

První a základní podmínkou využití souboru pro potřeby modelování regrese je potvrzení nestacionarity jednotlivých proměnných, respektive vyvrácení stacionarity. Panelová data obsahují jak průřezový prvek, tak časový prvek. Z toho důvodu musí být všechny zkoumané proměnné stabilní s hodnotami blízkými střední hodnotě rozptylu v čase. Při zachování trendu by totiž mohlo dojít ke zkreslení odhadované regresní funkce (regresního modelu) a výsledkem by tak mohla být zdánlivá zkreslená regrese.

K testování jednotkového kořene u panelových dat je určeno ihned několik testů. Nejpoužívanější testovací metodou je bezesporu Dickey-Fullerův test, na který se posléze zaměříme. Nejprve je však nutné zdůraznit, že při použití panelových dat se využívají, kromě Dickey-Fullerova testu vyvinutého dvojicí Dickey a Fuller (1979), i další metody k potvrzení či vyvrácení stacionarity, a to například představený autory Kwiatkowski, Phillips, Schmidt a Shin (1992), který se nazývá KPSS test, nebo IPS test od autorů Im, Pesaran and Shin (2003). Řada z novějších testů je odvozena právě od Dickey-Fullerova testu.

Dickey-Fullerův test tedy testuje nestacionaritu, a to pomocí nulové hypotézy, která říká, že je proměnná nestacionární, pokud je p-hodnota menší nebo rovna hladině významnosti. Z toho vyplývá, že základním úkolem tohoto testu je zkoumat nulovou hypotézu, že proces obsahuje jednotkový kořen a je tedy nestacionární

$$H_0: |\phi_1| = 1,$$

proti alternativě stacionárního procesu

$$H_1: |\phi_1| < 1.$$

tudíž je testování hypotézy $\beta = 1$ ekvivalentní testování hypotézy $\phi = 0$.

Dalším důležitým krokem je uzpůsobení podoby dat v případě stacionarity kterékoliv proměnné. V takovém případě se daná proměnná logaritmizuje a následně se test jednotkového kořene provede znovu. Může se stát, že stacionarity proměnné přetrvá. Za takové situace se daná proměna navíc diferencuje. Jistou výjimku tvoří proměnné, které jsou uvedeny v procentuálních jednotkách, takové proměnné se diferencují ihned bez provedení logaritmizace.

5.2.2 Modely odhadu regresní funkce a následná verifikace modelu

Po provedení testu jednotkového kořene je nezbytností provedení odhadu regresní funkce, regresní rovnice. Tato metoda patří mezi často využívané statistické metody. Používá se k odhadu a kvantifikaci funkčních vztahů mezi proměnnými. Pomocí regresní funkce můžeme předpovídat, jaké hodnoty nabude jedna náhodná veličina, když známe hodnotu druhé náhodné veličiny. Hlavním úkolem regresní analýzy je zjištění tvaru stochastické závislosti (jestliže změna hodnoty jedné náhodné veličiny vyvolá změnu rozdělení pravděpodobností druhé náhodné veličiny) a parametrů regresní funkce. V regresní analýze se zabýváme závislostí náhodné veličiny Y na veličině X (nezávisle proměnné), která není náhodná a může být obecně m -rozměrná. Pro analýzu v této práci autor použil regresní funkce tvaru:

$$y = \alpha + \beta x$$

kde: x je nezávisle proměnná

y je závisle proměnná

α je konstanta

βx jsou parametry plateb z jednotlivých fondů

Za statisticky významný je považovaný takový model, ve kterém byl splněny Gauss-Markovy předpoklady, a totiž rozptyl náhodné složky modelu musí být homoskedastický, neboli konečný a konstantní.

Dalším předpokladem je, že by náhodná složka měla mít charakter nekorelovaných náhodných veličin. Oba tyto předpoklady byly v této diplomové práci ošetřeny za pomoci odhadu s robustními standardními chybami (HAC). Ty mají za úkol řešit důsledky jednak autokorelace, tak heteroskedasticity. Z toho důvodu nejsou ekonometrické odhady vytvořené v následujících analýzách postihnuty důsledky autokorelace a heteroskedasticity. Na základě uvedeného ospravedlnění nebudou následující analýzy obsahovat patřičné testy, které by za normálních okolností byly součástí regresní analýzy.

Samotná významnost jednotlivých modelů byla otestována pomocí F-testu. Ve všech případech vyšla p -hodnota nižší než hladina významnosti, která byla stanovena jako 0,05. Z toho důvodu byla přijata hypotéza o statistické významnosti modelu jako celku v případě všech použitých modelů (dohromady 3 regresní modely).

5.3 Analýza vlivu evropských fondů na socioekonomické indikátory

Podkapitola samotné analýze regresních modelů bude respektovat posloupnost popsaných metod v předešlé podkapitole s výjimkou deskriptivní statistiky. Ta jako základní nástroj statistických a ekonometrických metod bude zařazena na samotný začátek této podkapitoly.

5.3.1 Deskriptivní statistika

Tabulka 9: Deskriptivní statistika nezávisle proměnných CF a ESF.

CF		ESF	
Deskriptivní statistika	Hodnota	Deskriptivní statistika	Hodnota
Střední hodnota	1,1587	Střední hodnota	4,9061e+007
Medián	8,4376	Medián	3,8965e+007
Minimum	9,2176	Minimum	1,0626e+006
Maximum	8,46665e+008	Maximum	2,2518e+008
Směrodatná odchylka	1,1375e+008	Směrodatná odchylka	4,1116e+007
Variační koeficient	0,98167	Variační koeficient	0,83806
Šikmost	1,8939	Šikmost	1,1765
Špičatost	5,2503	Špičatost	1,3862
5 % percentil	4,7257e+006	5 % percentil	3,4876e+006
95 % percentil	1,2946e+008	95 % percentil	1,3095e+008

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Tabulka 10: Deskriptivní statistika nezávisle proměnných ERDF a Funds_total.

ERDF		Funds_total	
Deskriptivní statistika	Hodnota	Deskriptivní statistika	Hodnota
Střední hodnota	1,6119e+008	Střední hodnota	3,8018e+008
Medián	1,2673e+008	Medián	3,1153e+008
Minimum	1,7026e+006	Minimum	2,8005e+006
Maximum	9,2613e+008	Maximum	2,1026e+009
Směrodatná odchylka	1,4441e+008	Směrodatná odchylka	3,1079e+008
Variační koeficient	0,89593	Variační koeficient	0,81749
Šikmost	1,5894	Šikmost	1,4576
Špičatost	3,4289	Špičatost	3,2334

5 % percentil	1,1960e+007	5 % percentil	3,1779e+007
95 % percentil	4,3663e+008	95 % percentil	9,3808e+008

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Při pohledu na výsledky deskriptivní statistiky u proměnných CF a ESF. Se sama nabízí možnost jejich porovnání s deskriptivní statistikou u ERDF a Funds_total.

Variační koeficient, determinován podílem směrodatné odchylky a aritmetického průměru, je u všech proměnných téměř totožný a relativně malý, to značí malé variace u obou proměnných. Rozptyl nám udává, jak moc jsou hodnoty v našem statistickém souboru rozptýleny. Rozptýlení hodnot se blíží k průměru.

Koeficient šikmosti je charakteristika rozdělení náhodné veličiny, která popisuje jeho nesymetrii. U všech proměnných můžeme konstatovat pravou stranou šikmost. Kladná šikmost značí, že vpravo od průměru se vyskytují odlehlejší hodnoty nežli vlevo (rozdělení má tzv. pravý ocas) a většina hodnot se nachází blízko vlevo od průměru.

Míra špičatosti je charakteristika rozdělení náhodné veličiny, která porovnává dané rozdělení s normálním rozdělením pravděpodobnosti. Míra špičatosti je u obou proměnných kladná, u CF relativně vyšší než u ostatních proměnných, přesto hodnoty znamenají, že většina hodnot leží blízko střední hodnoty a hlavní vliv na rozptyl mají odlehlé hodnoty.

Tabulka 11: Deskriptivní statistika nezávisle proměnné GDP_capita.

GDP_capita	
Deskriptivní statistika	Hodnota
Střední hodnota	18475,
Medián	16400,
Minimum	7100,0
Maximum	64600,
Směrodatná odchylka	8509,4
Variační koeficient	0,46058
Šikmost	2,6310
Špičatost	8,3386
5 % percentil	10300,
95 % percentil	32835,

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Variační koeficient je u HDP v přepočtu na obyvatele velmi nízký, to značí malé variace. Rozptýlení hodnot se blíží k průměru. Kladná šikmost značí, že vpravo od průměru se vyskytují odlehlejší hodnoty nežli vlevo a většina hodnot se nachází blízko vlevo od průměru. Míra špičatosti cen větší, než u normálního rozdělení s hodnotou 8,3386 a znamená, že většina hodnot leží blízko střední hodnoty a hlavní vliv na rozptyl mají odlehlé hodnoty.

Tabulka 12: Deskriptivní statistika závisle proměnných míry nezaměstnanosti a míry hranice chudoby a rizku sociálního vyloučení.

Unempl_rate		Proměnná Risk_poverty	
Deskriptivní statistika	Hodnota	Deskriptivní statistika	Hodnota
Střední hodnota	8,9402	Střední hodnota	25,044
Medián	8,3	Medián	24,600
Minimum	1,3	Minimum	7,1
Maximum	26,8	Maximum	46,4
Směrodatná odchylka	4,4678	Směrodatná odchylka	8,5574
Variační koeficient	0,49974	Variační koeficient	0,34169
Šikmost	0,99241	Šikmost	0,17922
Špičatost	1,0683	Špičatost	0,58776
5 % percentil	3,1	5 % percentil	11,500
95 % percentil	17,490	95 % percentil	39,500

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Při pohledu na výsledky dvou procentuálních proměnných autor opět přikročil k jejich souběžné klasifikaci a porovnání. U obou proměnných můžeme konstatovat pravou stranou šikmost. Kladná šikmost značí, že vpravo od průměru se vyskytují odlehlejší hodnoty nežli vlevo a většina hodnot se nachází blízko vlevo od průměru. Míra špičatosti u míry nezaměstnanosti je podobná s mírou špičatosti u míry ohrožení chudobou a rizku sociálního vyloučení. Hodnoty znamenají, že většina hodnot leží blízko střední hodnoty a hlavní vliv na rozptyl mají odlehlé hodnoty obou proměnných.

5.3.2 Testy stacionarity

Pro otestování stacionarity bylo použito Dickeyho-Fullerova testu s hladinou významnosti 0,05. Úkolem testu je vyvrátit hypotézu, že proces obsahuje jednotkový kořen a je tedy nestacionární a pokud možno potvrdit alternativu stacionárního procesu. Nicméně výsledky v tabulce 12 představují hned tři proměnné nad hladinou významnosti 0,05.

Tabulka 13: Testy stacionarity.

Proměnná	Dickey-Fuller test	Hodnota p
CF	Stacionární	0,0145
ERDF	Stacionární	0,0024
ESF	Nestacionární	0,0512
Funds_Total	Stacionární	0,0029
GDP_Capita	Nestacionární	0,0545
Unempl_Rate	Stacionární	0,0052
Risk_poverty	Nestacionární	0,0530

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Po sérii zkušebních testů s proměnnými v první diferenci a posléze logaritmu autor přešel, i z hlediska zájmu vysvětlení vlivu fondů na uvedené socioekonomické ukazatele, ke zvýšení hladiny významnosti 0,1. Po úpravě hladiny významnosti lze tedy pokládat všechny proměnné za stacionární.

5.3.3 Regrese plateb z evropských fondů a HDP v přepočtu na obyvatele

Jako první byly provedeny výpočty spojeného regresního modelu (Pooled Regression) a kontrolního modelu s fixními efekty (Fixed Effects Model), do kterých bylo podle předpokladu zahrnuto 42 průřezových jednotek reprezentujících 42 regionů NUTS2. Délka časové řady, tedy sledovaného období je 15 let, což znamená celková panelová data o velikosti 630 pozorování. Závisle proměnná u následujících modelů je HDP v přepočtu na obyvatele, nezávislé proměnné jsou platby s jednotlivých fondů, tedy CF, ERDF, ESF a celkové platby z rozpočtu EU určeného na regionální politiku EU do daného regionu.

Tabulka 14: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	19639,6	540,329	36,35	2,71e-156	***
CF	3,65385e-05	9,01534e-06	4,053	5,70e-05	***
ERDF	3,65385e-05	9,01534e-06	4,053	5,70e-05	***
ESF	-6,45543e-06	1,38089e-05	-0,4675	0,6403	
Funds_Total	3,12081e-05	6,86853e-06	4,544	6,64e-06	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Výsledný koeficient determinace u prvního modelu dosáhl hodnoty 0,056765, adjustovaný koeficient determinace má hodnotu 0,050728, což by implikovalo, že platby z fondů regionální politiky vysvětlují přibližně 5 % HDP v přepočtu na obyvatele v daném regionu.

S P-hodnotou 2,20e-07 lze tvrdit, že je nulová hypotéza zamítnuta a model je statisticky významný. Nicméně, při determinaci regresní rovnice narazíme na nemožnost zahrnutí proměnné ESF, a to jednak kvůli nepředpokládané záporné hodnotě koeficientu a také kvůli nevyhovující P-hodnotě, které je kriticky vysoká a nabývá 0,6403.

S cílem předejít neuspokojivému výsledku regresní rovnice se autor rozhodl opakovat pokus o determinaci regresní rovnice, tentokrát pomocí modelu s fixními efekty (Fixed Effects Model).

Tabulka 15: Výsledek regresního modelu s fixními efekty se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	15994,8	199,076	80,35	0,0000	***
CF	2,22767e-06	3,29012e-06	0,6771	0,0498	*
ERDF	6,92880e-06	3,23436e-06	2,142	0,0326	**
ESF	-6,34704e-06	4,94678e-06	-1,283	0,2000	
Funds_Total	7,96398e-06	2,63431e-06	3,023	0,0026	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Výsledný koeficient determinace u druhého kontrolního modelu dosáhl hodnoty 0,913140, adjustovaný koeficient determinace má hodnotu 0,277247, což by implikovalo, že platby z fondů regionální politiky vysvětlují přibližně 27 % HDP v přepočtu na obyvatele

v daném regionu, což je již během předběžného posouzení zcela neočekávaný a nereálný efekt plateb z fondů regionální politiky EU.

S P-hodnotou 1,9e-278 sice lze tvrdit, že je nulová hypotéza zamítnuta a model je statisticky významný. Nicméně, jako již v pořadí na druhý problém u provedeného modelu při determinaci regresní rovnice narazíme na opětovnou nemožnost zahrnutí proměnné ESF, a to jednak kvůli nepředpokládané záporné hodnotě koeficientu a také kvůli nevyhovující P-hodnotě, které je téměř dvacetinásobně vyšší než hraniční P-hodnota 0,01.

Se snahou prokázat vliv nezávisle proměnných na závisle proměnnou a se snahou determinovat regresní rovnici se autor rozhodl opakovat pokusy o determinaci regresní rovnice opakováním modelů, ovšem s vynecháním proměnné ESF, která se ukázala jako nevhodná pro zahrnutí do modelu regresní funkce.

Tabulka 16: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou HDP v přepočtu na obyvatele.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	19593,6	530,953	36,90	3,33e-159	***
CF	4,57819e-05	7,86554e-06	5,821	9,37e-09	**
ERDF	3,79544e-05	8,48601e-06	4,473	9,18e-06	**
Funds_Total	3,29869e-05	5,71479e-06	5,772	1,23e-08	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Koeficient determinace u upraveného modelu nabyl hodnoty 0,056765 a adjustovaný koeficient determinace hodnoty 0,050728, což implikuje, že **výsledný model potvrzuje pozitivní vliv regionální politiky EU na HDP na obyvatele v daném regionu a vysvětluje ho z 5 %.**

Navíc s P-hodnotou 2,20e-07 je nulová hypotéza zamítnuta a model **je statisticky významný**, tudíž můžeme přistoupit k determinaci samotné regresní rovnice, která bude vysvětlovat vztah plateb z fondů regionální politiky EU a HDP v přepočtu na obyvatele. **Samotná rovnice je sice statisticky významná, nicméně z ekonomického hlediska nabývá velice slabých hodnot:**

$$Y = \text{HDP_capita} = 19593,6 + 4,57819e-05 + 3,79544e-05 + 3,29869e-05$$

A implikuje, že pokud: Stoupne platba z CF o 1 000 Euro, stoupne HDP v přepočtu na obyvatele o 0,0000457819 Euro; Stoupne platba z ERDF o 1000 Euro, stoupne HDP v přepočtu na obyvatele o 0,0000379544 Euro; Stoupne platba z Funds_Total o 1000 Euro, stoupne HDP v přepočtu na obyvatele o 0,0000329869 Euro.

V pořadí dalším testem u vybraného modelu je test multikolinearity. Multikolinearita znamená, že dvě nebo více vysvětlujících proměnných v regresním modelu jsou vysoce korelované. Problém vysoké multikolinearity, pokud r je vyšší než 0,8. Mezi prvními rozdíly **není žádná multikolinearita**, protože žádná proměnná není vyšší než 0,8.

Tabulka 17: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.

CF	ERDF	Fund-total	GDP_Capita	
1,0000	0,7526	0,6908	0,0235	CF
	1,0000	0,7434	0,0319	ERDF
		1,000	0,0520	Funds_total
			1,0000	GDP_Capita

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Kromě absence multikolinearity je dalším důležitým předpokladem výše rozvedeného regresního modelu Pooled OLS, že náhodné složky mají ve všech výběrech identické rozdělení s nulovou střední hodnotou. Tento předpoklad byl otestován pomocí testů normality reziduí. Ve výše uvedeném modelu vyšla p-hodnota nižší než hladina významnosti 0,05 (s výsledkem p-hodnoty 0,00), takže byla zamítnuta hypotéza o normálním rozdělení náhodných složek.

Vzhledem k tomu, že tento základní předpoklad nebyl splněn, je nutné podotknout, že výsledky analýzy **nelze zobecňovat na širší populaci** (například na jiné regiony soudržnosti NUTS 2) či na jiná časová období (jiná než 2004-2018).

5.3.4 Regrese plateb z evropských fondů a míry nezaměstnanosti

V pořadí druhé výpočty byly provedeny za pomoci spojeného regresního modelu (Pooled Regression) a kontrolního modelu s fixními efekty (Fixed Effects Model), do kterých bylo podle předpokladu zahrnuto 42 průřezových jednotek reprezentujících 42 regionů NUTS2. Délka časové řady, tedy sledovaného období je 15 let, což znamená celková panelová data o velikosti 630 pozorování. Závisle proměnná u následujících modelů je hodnota nezaměstnanosti v procentech v daném regionu, nezávislé proměnné jsou platby s jednotlivých fondů, tedy CF, ERDF, ESF a celkové platby z rozpočtu EU určeného na regionální politiku EU do daného regionu.

Tabulka 18: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou nezaměstnanost.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	8,97227	0,286236	31,35	2,49e-130	***
CF	-1,70448e-08	4,51554e-09	-3,775	0,0002	***
ERDF	-1,01956e-08	4,77582e-09	-2,135	0,0332	**
ESF	1,00088e-08	7,31518e-09	1,368	0,1717	
Funds_Total	8,14156e-09	3,63856e-09	2,238	0,0256	**

Zdroj: Vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Koeficient determinace u druhého modelu má hodnotu 0,039807, adjustovaný koeficient determinace má hodnotu 0,033661, což by implikovalo, že platby z fondů regionální politiky vysvětlují přibližně 3 % hodnoty míry nezaměstnanosti v daném regionu.

Díky výsledné P-hodnotě 0,000041 lze zamítnout nulovou hypotézu a deklarovat statistickou významnost modelu. Nicméně, při determinaci regresní rovnice narazíme na nemožnost zahrnutí proměnných ESF a Funds_Total, a to jednak kvůli nepředpokládané kladné hodnotě koeficientu a také kvůli nevyhovující P-hodnotě v případě proměnné ESF, které je vysoká a nabývá 0,1717.

S cílem předejít neuspokojivému výsledku regresní rovnice se autor rozhodl opakovat pokus o determinaci regresní rovnice, tentokrát pomocí modelu s fixními efekty (Fixed Effects Model).

Tabulka 19: Výsledek regresního modelu s fixními efekty se závislou proměnnou nezaměstnanost.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	10,4017	0,263792	39,43	9,29e-167	***
CF	-4,54685e-09	4,35968e-09	-1,043	0,2974	
ERDF	-4,33107e-09	4,28580e-09	-1,011	0,3126	
ESF	2,70330e-09	6,55490e-09	0,4124	0,6802	
Funds_Total	-3,94597e-09	3,49068e-09	-1,130	0,2588	

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Výsledný koeficient determinace u kontrolního modelu s fixními efekty dosáhl hodnoty 0,446758, adjustovaný koeficient determinace s hodnotou 0,076762 implikuje, že platby z fondů regionální politiky vysvětlují přibližně 7,6 % hodnoty nezaměstnanosti v daném regionu.

S P-hodnotou 2,68e-50 sice lze tvrdit, že je nulová hypotéza zamítnuta a model je statisticky významný. Nicméně, jako již v pořadí na druhý problém u provedeného modelu při determinaci regresní rovnice narazíme na opětovnou nemožnost zahrnutí proměnné ESF, a to kvůli nepředpokládané kladné hodnotě koeficientu. Kromě potíží s proměnnou ESF, jsou také velice problematické P-hodnoty u všech proměnných, které jsou součástí modelu.

Se snahou prokázat předpokládané vztahy a determinovat regresní rovnici se autor rozhodl opakovat pokusy o determinaci regresní rovnice opakováním modelů, ovšem s vynecháním proměnné ESF, která se ukázala jako nevhodná pro zahrnutí do modelu regresní funkce.

Tabulka 20: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou nezaměstnanost.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	9,04362	0,281641	32,11	1,90e-134	***
CF	-1,94174e-08	4,17223e-09	-4,654	3,98e-06	***
ERDF	-1,23909e-08	4,50135e-09	-2,753	0,0061	***
Funds_Total	1,08994e-08	3,03137e-09	3,596	0,0003	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Koeficient determinace po úpravě modelu nabyl hodnoty 0,036931 a adjustovaný koeficient determinace hodnoty 0,032315, což implikuje, že **výsledný model potvrzuje vliv regionální politiky EU na nezaměstnanost v daném regionu a vysvětluje ho z 3 %**.

Model se s P-hodnotou 0,000031 a tím pádem zamítnutou nulovou hypotézou **stává statisticky významným**, tudíž můžeme přistoupit k determinaci samotné regresní rovnice, která bude vysvětlovat vztah plateb z fondů regionální politiky EU a nezaměstnanosti. Samotná rovnice nabývá velice podobně jako u předchozího modelu slabých hodnot:

$$Y = \text{Unempl_rate} = 9,04362 - 1,94174e-08 - 1,23909e-08 + 1,08994e-08$$

Ze samotné rovnice je patrné, že nabývá **velice slabých hodnot a i když jsou výsledné vztahy se statistického hlediska významné, z ekonomického hlediska jsou zanedbatelné**. Problémovým se navíc jeví fakt, že proměnná ESF (platby z Evropského sociálního fondu), u které byl předpokládán nejsilnější vztah k závislé proměnné nezaměstnanost, se neprojevila jako statisticky významná.

Následným testem byla testována multikolinearita s kritickou hodnotou 5 %. Mezi prvními rozdíly **není žádná multikolinearita**, protože žádná proměnná není vyšší než 0,8.

Tabulka 21: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.

CF	ERDF	Fund-total	GDP_Capita	
1,0000	0,7286	0,526	0,0735	CF
	1,0000	0,782	0,0471	ERDF
		1,000	0,0245	Funds_total
			1,0000	GDP_Capita

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl

Jak bylo zmíněno v předešlé podkapitole. Kromě absence multikolinearity je dalším důležitým předpokladem výše rozvedeného regresního modelu Pooled OLS, že náhodné složky mají ve všech výběrech identické rozdělení s nulovou střední hodnotou. Tento předpoklad byl otestován pomocí testů normality reziduí. Ve výše uvedeném modelu vyšla p-hodnota nižší než hladina významnosti 0,05 (s výsledkem p-hodnoty 2,75e-222), takže byla zamítnuta hypotéza o normálním rozdělení náhodných složek.

Vzhledem k tomu, že tento základní předpoklad nebyl splněn, je nutné podotknout, že výsledky analýzy **nelze zobecňovat na širší populaci** (například na jiné regiony soudržnosti NUTS 2) či na jiná časová období (jiná než 2004-2018).

5.3.5 Regrese plateb z evropských fondů a míry obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením

Poslední, v pořadí třetí model má za úkol vysvětlit, za pomoci spojeného regresního modelu (Pooled Regression) a kontrolního modelu s fixními efekty (Fixed Effects Model) vztah mezi závisle proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením a nezávislé proměnnými. Nezávislé proměnné jsou, obdobně jako v předešlých modelech, platby z jednotlivých fondů, tedy CF, ERDF, ESF a celkové platby z rozpočtu EU určeného na regionální politiku EU do daného regionu. Panelová data také shodně zahrnují 42 průřezových jednotek reprezentujících 42 regionů NUTS2. Délka časové řady, tedy sledovaného období je 15 let, což znamená celková panelová data o velikosti 630 pozorování.

Tabulka 22: Výsledek spojeného regresního modelu se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	24,5991	0,546437	45,02	2,70e-198	***
CF	-4,24996e-08	8,62039e-09	-4,930	1,05e-06	***
ERDF	-2,90015e-08	9,11727e-09	-3,181	0,0015	***
ESF	4,39065e-09	1,39650e-08	0,3144	0,7533	
Funds_Total	2,58530e-08	6,94618e-09	3,722	0,0002	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Výsledný model s koeficientem determinace 0,046127 a s adjustovaným koeficientem determinace 0,040022 značí, že vysvětluje proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením ze 4 %. Podle výsledné P-hodnoty 6,01e-06 je také zamítnuta nulová hypotéza a model je statisticky významný.

Nicméně při bližším pozorování a pokusu o odvození výsledné rovnice se prokazuje jako statisticky nevýznamná nezávisle proměnná ESF. Druhým neočekávaným faktorem modelu jsou kladné hodnoty koeficientu u nezávisle proměnných ESF a Funds_Total.

Se snahou prokázat vliv nezávisle proměnných na závisle proměnnou a se snahou determinovat regresní rovnici se autor rozhodl opakovat pokusy o determinaci regresní rovnice opakováním modelů, ovšem s vynecháním proměnné ESF, která se ukázala jako statisticky nevýznamná a nevhodná pro zahrnutí do následujícího modelu.

Tabulka 23: Výsledek modelu s pevnými efekty se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	28,8536	0,338608	85,21	0,0000	***
CF	3,36934e-09	5,59616e-09	0,6021	0,5474	
ERDF	1,09789e-08	5,50132e-09	1,996	0,0464	**
ESF	6,04494e-010	8,41397e-09	0,07184	0,9428	
Funds_Total	-1,57799e-08	4,48070e-09	-3,522	0,0005	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Již výsledné koeficienty determinace, 0,751524, respektive 0,235819 značí, že by následný model vysvětloval závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením z poměrně signifikantní části, což se nejeví jako reálné.

Podle P-hodnoty 5,6e-147 a tím pádem zamítnutou nulovou hypotézou také jedná o statisticky významný model. Nicméně výsledné koeficienty jednotlivých proměnných ukazují zcela opačný vztah, nežli ten očekávaný. Taková odvozená rovnice by implikovala, že s navyšujícími se platbami z fondů regionální politiky EU se bude navyšovat míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

S ohledem na neuspokojivé výsledky se autor, obdobně jako v předchozích případech, rozhodl opakovat pokusy o determinaci regresní rovnice opakováním modelů, ovšem s vynecháním proměnné ESF, která se jako v přechozích modelech ukázala nevhodná pro zahrnutí do modelu regresní funkce.

Tabulka 24: Výsledek upraveného spojeného regresního modelu se závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Proměnná	Koeficient	Směr. chyba	t-podíl	p-hodnota	
const	24,6304	0,536905	45,87	2,21e-202	***
CF	-4,35403e-08	7,95371e-09	-5,474	6,37e-08	***
ERDF	-2,99645e-08	8,58113e-09	-3,492	0,0005	***
Funds_Total	-2,70628e-08	5,77884e-09	-4,683	3,47e-06	***

Zdroj: vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Po vynechání proměnné ESF autor použil opět spojeného regresního modelu, ve kterém s koeficientem determinace 0,045976 a adjustovaným koeficientem 0,041404 **lze konstatovat, že popisuje závislou proměnnou míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením ze 4 %.**

P-hodnota 1,77e-06 značí statisticky významný model, jelikož umožňuje zamítnout nulovou hypotézu. **Taktéž P-hodnoty u jednotlivých proměnných značí významnost modelu,** který tak popisuje vliv fondů regionální politiky EU na socio-ekonomický indikátor míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. **Nicméně samotná rovnice regresní funkce nabývá slabých hodnot:**

$$Y = \text{Poverty_Risk} = 24,6304 - 4,35403e-08 - 2,99645e-08 - 2,70628e-08$$

Následným testem byla opět testována multikolinearita s kritickou hodnotou 5 %. Mezi prvními rozdíly **není žádná multikolinearita,** protože žádná proměnná není vyšší než 0,8.

Tabulka 25: Test multikolinearity s kritickou hodnotou 5%.

CF	ERDF	Fund-total	GDP_Capita	
1,0000	0,7286	0,7238	0,0641	CF
	1,0000	0,7434	0,0381	ERDF
		1,000	0,0452	Funds_total
			1,0000	GDP_Capita

Zdroj: Vlastní výpočty v rozhraní Gretl.

Posledním provedeným testem posledního modelu byl test normality reziduí. Ve výše uvedeném modelu vyšla p-hodnota nižší než hladina významnosti 0,05 (s výsledkem p-hodnoty 0,00001), tím pádem byla zamítnuta hypotéza o normálním rozdělení náhodných složek.

Vzhledem k tomu, že tento základní předpoklad nebyl splněn, je nutné zdůraznit, že výsledky analýzy **nelze zobecňovat na širší populaci** (například na jiné regiony soudržnosti NUTS 2) či na jiná časová období (jiná než 2004-2018).

5.4 Výsledky a diskuse analýzy panelových dat

Analýza panelových dat zkoumala, prostřednictvím spojeného regresního modelu a kontrolního modelu s pevnými efekty, vliv historických plateb z fondů regionální politiky EU na vývoj vybraných socioekonomických indikátorů podle stanovených výzkumných otázek (VO1, VO2, VO3). Samotné modely byly vypočteny v rozhraní programu Gretl a autor při nich využil databáze, která jím byla vytvořena pro účely této diplomové práce.

Autor zkoumal tři socioekonomické indikátory jako závisle proměnné: HDP v přepočtu na obyvatele, míru nezaměstnanosti a míru obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. Platby z fondů EU byly rozděleny mezi tři fondy: Kohézní fond, Evropský regionální rozvojový fond, Evropský sociální fond a jeden souhrnný generalizovaný fond. Panelová data obsahovala informace o platbách do 42 regionů soudržnosti (NUTS2) během 15 letého období 2004-2018. Zkoumané regiony jsou součástí členských států, které přistoupily k EU v roce 2004.

Výsledkem analýzy panelových dat je definování vztahů mezi zmíněnými proměnnými za pomoci spojeného regresního modelu, neboť se po několika výpočtech právě pooled OLS jevil jako nejvhodnější metoda zkoumání.

U první zvolené závislé proměnné HDP v přepočtu na obyvatele se potvrdil předpoklad statistické významnosti modelu a pozitivní vliv fondů regionální politiky na výslednou hodnotu indikátoru, přičemž výsledný model vysvětluje 5 % hodnoty HDP v přepočtu na obyvatele. Nejsilnější vztah byl determinován mezi HDP v přepočtu na obyvatele a platbami do regionu soudržnosti z Kohézního fondu. Naopak nejslabší a překvapivě negativní vliv byl identifikován mezi HDP v přepočtu na obyvatele a nezávisle proměnnou Evropský sociální fond. Ten byl z toho důvodu z výsledného spojeného regresního modelu vyřazen. Při hodnocení výsledného modelu je také kromě jeho statistické významnosti nutné zdůraznit velice slabé výsledné hodnoty regresní rovnice. Z ekonomického hlediska jsou pak vztahy mezi platbami z fondů regionální politiky EU a HDP v přepočtu na obyvatele zanedbatelné a tím pádem ne příliš efektivní.

U závisle proměnné míra nezaměstnanosti byl rovněž zkoumán její vztah s jednotlivými platbami z fondů regionální politiky EU. Výsledný spojený regresní model potvrdil statistickou významnost a rovněž předpokládaný směr vlivu plateb z fondů regionální politiky EU a závisle proměnnou míra nezaměstnanosti. Model vysvětluje

hodnotu míry nezaměstnanosti z 3 %. Nicméně, jako jediná nezávislá proměnná byla z modelu z důvodů nevýznamnosti a opačného směru působení vyřazena proměnná Evropský sociální fond, respektive platby z něj. Podobně jako v přechozím případě, i přes identifikovanou statistickou významnost jsou výsledné hodnoty regresní rovnice z ekonomického hlediska příliš nízké a neimplikují přílišný dopad plateb z fondů regionální politiky EU na míru nezaměstnanosti.

Poslední zkoumanou závisle proměnnou byla míra obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. Výsledný spojený regresní model prokázal statistickou významnost jednak samotného modelu, tak jednotlivých proměnných. Model popisuje závisle proměnnou ze 4 %. Jistou výjimku modelu opět tvoří proměnná Evropský sociální fond, která byla při opakování výpočtu modelu vyřazena. Naopak nejsilnější statistický vztah k závislé proměnné byl identifikován opět u nezávislé proměnné Kohézní fond. Samotná regresní rovnice nabývá velice slabých hodnot a má tak z ekonomického hlediska pouze minimální vliv na výslednou hodnotu míry obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Vliv evropských fondů na ekonomický růst či nezaměstnanost byl analyzován již dříve. Někteří autoři zjistili pozitivní dopad kohezních fondů na regionální rozvoj (například Becker et al., 2018; Gagliardi & Percoco, 2016; Mohl & Hagen, 2010; Maynou et al., 2014), zatímco jiní autoři nezjistili významný (nebo slabě pozitivní) vliv strukturálních fondů na podporu regionálního rozvoje (například Ederveen, Groot & Nahuis, 2006; Dall'erba & Le Gallo, 2008), nebo dokonce pozitivní, ale statisticky nevýznamný dopad regionální politiky EU na regionální rozvoj (například Mohl & Hagen, 2008).

Vlastní výzkum diplomové práce navazuje na tyto výzkumy a podobně jako autoři Ederveen, Groot & Nahuis (2006) a Dall'erba & Le Gallo (2008) potvrzuje statisticky významný vliv plateb z fondů regionální politiky EU na socioekonomické indikátory přičemž výsledné modely vysvětlují fondy EU z 5 % v případě HDP v přepočtu na obyvatele, 3 % v případě nezaměstnanosti a 4 % v případě míry lidí ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením. Nicméně, z ekonomického hlediska nelze konstatovat významný příspěvek ze strany fondů regionální politiky EU na jednotlivé socioekonomické indikátory.

6 Závěr

Předmětem diplomové práce byla regionální politika Evropské unie. Konkrétně si autor zvolil dva cíle, kterých bylo dosaženo pomocí zodpovězení výzkumných otázek. Primárním cílem diplomové práce bylo zhodnotit, zda mají vynaložené prostředky skrze Kohézní politiku EU vliv na vybrané socioekonomické indikátory, neboli prokázat vliv plateb z fondů EU na HDP v přepočtu na obyvatele, na míru nezaměstnanosti a na podíl obyvatelstva ohroženého chudobou nebo sociálním vyloučením. Výzkumné otázky pro dosažení prvního cíle byly následující:

VO1: *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na HDP v přepočtu na obyvatele?* **VO2:** *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na míru nezaměstnanosti?* **VO3:** *Lze prokázat vliv plateb z fondů regionální politiky EU na podíl lidí ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením?*

S ohledem na impozantní výši strukturálních fondů byl dopad těchto prostředků analyzován z mnoha různých hledisek a zdá se nemožné identifikovat správnou metodologii pro hodnocení dopadu regionální politiky EU. Kromě toho se získané výsledky týkající se dopadu kohezní politiky EU na socioekonomické indikátory nezdají být průkazné.

Diplomová práce a její praktická část sice potvrdila statistickou významnost, tím pádem vliv plateb z fondů regionální politiky EU na vybrané socioekonomické indikátory, nicméně z ekonomického hlediska se výsledné regresní rovnice nezdají být příliš významné.

Jako fond s relativně nejsilnějším vlivem na vybrané socioekonomické indikátory se projevil Kohézní fond. Ten má za úkol podporovat v rozvoji regiony kohézních států, respektive členské státy, jejichž hrubý národní důchod na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.

Naopak autor ze všech modelů vyřadil proměnnou, která obsahovala platby z Evropského sociálního fondu. Ten se, navzdory svému zaměření převážně na pracovní trh, neprokázal být statisticky významný a jeho koeficient ve všech modelech směřoval opačným, nežli předpovídaným směrem.

Sekundárním cílem práce bylo zhodnotit vlivy na vývoj a současnou podobu Kohézní politiky EU. V rámci zkoumaného období bylo cílem determinovat pojetí daných období regionální politiky z pohledu ekonomických teorií regionálního růstu. Důraz byl také kladen na faktory, které motivovaly změnu regionální politiky v daném období a na následnou podobu kohézní politiky, přičemž autor sledoval právě vztah mezi faktory změny

a výslednou podobou regionální politiky ES/EU. Výzkumné otázky pro dosažení druhého cíle byly následující:

VO4: *Které ekonomické teorie regionálního růstu vysvětlují daná období pojetí regionální politiky EU?* **VO5:** *Které faktory motivovaly a ovlivnily reformy regionální politiky EU v daném období?*

Od počátku evropské integrace se s ohledem na regionální růst vystřídaly neoklasické, keynesiánské ale i tzv. neoliberální teorie regionálního růstu, kterými se vysvětlovaly intervence, ale i absence intervencí do jednotlivých regionů ES/EU. Na začátku evropské integrace se podle neoklasických teorií věřilo, že se regionální diference odbourají na základě vytvoření společného trhu a perfektní mobilitou výrobních faktorů. Tato teorie ovšem měla trhliny a kromě podpory mobility pracovníků byl založen, v duchu keynesiánského intervencionismu, konkrétní fond na podporu regionálního rozvoje (ERDF), regionálního růstu. V 80. a 90. letech 20. století byly dřívější neoklasické a keynesiánské modely rozšířeny o novou generaci teorií růstu, zejména o teorii endogenního růstu, v níž se technický pokrok vyvíjí v rámci ekonomického systému a teorie nové ekonomické geografie.

Jako milníky reforem jsou přirozeně pokládány zakládací smlouvy ES/EU a jejich pozdější verze. Z takového pohledu bylo pro regionální politiku EU nejdůležitějším okamžikem přijetí Jednotného evropského aktu, jelikož přinesl zakotvení regionální politiky jako společné politiky celého Evropského společenství. Další smlouvy pak revidovaly zejména předmět regionální politiky, tedy regiony, na které má být regionální politika primárně zaměřena a cíle, kterých se za pomoci regionální politiky má dosáhnout.

Důležitým determinanem je také motivace členských států, čistých plátců do rozpočtu Společenství, přispívat na regionální politiku. Motivace k přispívání do rozpočtu se dá dělit do několika fází, závislých na prohlubování integrace. Tato motivace se dá ovšem vysvětlit i druhým způsobem. Právě méně rozvinuté státy chápou regionální politiku jako prostředek kompenzace za jejich ochotu pokračovat v evropské integraci, která se stále více stává také, kromě ekonomického, politickým projektem.

S rozšiřující agendou a samotným rozšiřováním Evropské unie se také rozvíjely nové fondy. Za největší fondy jsou dnes považovány Kohézní fond, Evropský sociální fond a Evropský regionální rozvojový fond. Vývoj fondů se dá charakterizovat, s výjimkou Kohézního fondu, jako ad hoc řešení vyskytnutých aktuálních problémů. Naproti tomu

zmíněný Kohézní fond vznikl jako předvídaná pomoc nově přistoupivším, ekonomicky slabším státům.

Prostor pro další výzkum se naskýtá v navázání na kapitoly teoretických východisek a kapitoly vývoje kohézní politiky s detailnějším zkoumáním vlivu regionální politiky EU na regionální rozvoj. Lze například zkoumat vliv fondů v rámci jednotlivých cílů regionální politiky EU v jednotlivých regionech. Takové cíle jsou stanoveny v každém sedmiletém finančním rámci.

7 Seznam použité literatury a pramenů

7.1 Literatura

ARMSTRONG, Harvey, TAYLOR, Jim. 1993. *Regional Economics and Policy*. 2. vyd. Londýn: Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf. 400 s. ISBN 0745014380.

ARMSTRONG, Martin, TAYLOR, Jim. 2000. *Regional Economics and Policy*. 3. vyd. New Jersey: Wiley-Blackwell. 448 s. ISBN: 978-0-631-21713-8.

BAHR, Cornelius. 2008. *How does sub-national autonomy affect the effectiveness of structural funds?* [online]. str. 3-18. roč. *Kyklos* 61, č. 1. Dostupné na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1467-6435.2008.00389.x?casa_token=XWaICjRIjPEAAAAA%3AYVS0su1cV46FCJhQfVZNst22YNtsjPP4LV0E3Khsicy9D4AV66YROborwNb91regpHGJDGdrNwJ_aixYzg> [cit. 2022-02-20].

BALDWIN, Richard, WYPLOSZ, Charles. 2015. *The Economics of European Integration*. 5. vyd. Londýn: McGraw-Hill Education. 584 s. ISBN 978-80-247-4568-8.

BECKER, Sascha O., EGGER, Peter H., EHRLICH Maximilian Von. 2018. Effects of EU regional policy: 1989-2013. *Regional Science and Urban Economics*. [online]. str. 143-152. roč. 69. Dostupné na ScienceDirect: <<https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2017.12.001>> [cit. 2022-02-20].

BEUGELSDIJK, Maaïke, EIJFFINGER, Sylvester. 2005. The effectiveness of structural policy in the European Union: An empirical analysis for the EU-15 in 1995–2001. *Journal of Common Market Studies*. [online]. str. 37-51. roč. 43. č. 1. Dostupné na: Wiley Online Library: <<https://doi.org/10.1111/j.0021-9886.2005.00545.x>> [cit. 2022-02-20].

BLAŽEK, Jiří, ULÍŘ, David. 2011. *Teorie regionálního rozvoje: Nástin, kritika, implikace*. Praha: Karolinum. 363 s. ISBN 978-80-246-4566-7.

BLOMSTRÖM, M., LIPSEY, R., E., ZEJAN, M. 1996. Is Fixed Investment the Key to Economic Growth? *The Quarterly Journal of Economic*. s. 269-276. roč. 11, č. 1.

BONATESTA, Antonio. The ERDF and the Mezzogiorno: The Case of Apulia 1972-1992. *Journal of European Integration History*. 2017. str. 227-244. roč. 23. č. 4. Dostupný na Scilit: <<https://www.scilit.net/article/e7d5d8c897b3ff7b5096a6a850478b66>> [cit. 2022-02-20].

CINI, Michelle, BORRAGÁN, Nieves Pérez-Solórzano. 2019. *European Union Politics*. 6. vyd. New York: Oxford university press. 513 s. ISBN 978-0-19-880653-0.

COBB, C. W.; Douglas, P. H. 1928. A Theory of Production. *American Economic Review*. [online]. 1928. str. 139–165. Roč. 18. Dostupný na Jstor: <<http://www.jstor.org/stable/1811556>> [cit. 2022-02-20].

CRAFTS, N. 1996. Post-neoclassical endogenous growth theory: what are its policy implications? *Oxford Review of Economic Policy*. roč. 12. čl. 2. str. 30-47.

ČADIL, Jan. 2010. *Regionální ekonomie*. Praha: C. H. Beck. 176 s. ISBN 978-80-7400-191-8

DALL'ERBA, Sandy, LE GALLO, Julie. 2008. Regional convergence and the impact of European structural funds over 1989–1999: A spatial econometric analysis. *Papers in Regional Science*. [online]. str. 219-244. roč. 87. č. 2. Dostupné na RSAI: <<https://doi.org/10.1111/j.1435-5957.2008.00184.x>> [cit. 2022-02-20].

DICKEY, David A., FULLER, Wayne A. 1979. Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association*. [online]. Str. 427-431. roč. 74. č. 36. Dostupné na Jstor: <<https://doi.org/10.1080/01621459.1979.10482531>> [cit. 2022-02-20].

DUBEY, Vinod. 1964. The Definition of Regional Economics. *Journal of Regional Science*. [online]. str. 25-29. roč. 5, č. 2. Dostupný na Wiley Online Library: <<https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.1964.tb01463.x>> [cit. 2022-02-20].

EDERVEEN, Sjeef, GORTER, Joeri, DE MOOIJ, Ruud and NAHUIS, Richard. 2003. Funds and games. *The economics of European cohesion policy*. [online]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/1965/1/ENEPRI_OP3.pdf> [cit. 2022-02-20].

ESPOSTI, Roberto, BUSSOLETTI, Stefania. 2008. Impact of Objective 1 funds on regional growth convergence in the European Union: a panel-data approach. *Regional Studies*. [online]. str. 159-173. roč. 42. č. 2. Dostupné na Taylor & Francis Online: <<https://doi.org/10.1080/00343400601142753>> [cit. 2022-02-20].

FIALA, Petr, KRUTÍLEK, Ondřej, PITROVÁ Markéta. 2018. *Evropská unie*. 3. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 805 s. ISBN 978-80-7325-450-6.

GAGLIARDI, Luisa, PERCOO, Marco. 2017. The impact of European Cohesion Policy in urban and rural regions. *Regional Studies*. [online]. str. 857-868. roč. 51. č. 6. Dostupné na Taylor & Francis Online: <<https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1179384>> [cit. 2022-02-20].

GEORGE, Stephen. 1996. *Politics and Policy in the European Union*. 2. vyd. New York: Oxford University. 340 s. ISBN 978-0198781905.

GIORDANO, Benito. 2016. Post-Brexit regional economic development policy in the UK? Some enduring lessons from European Union Cohesion Policy. *European Urban and Regional Studies*. [online]. str. 26-33. roč. 23. č. 4. Dostupný na SAGE Journals: <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0969776420970624>> [cit. 2022-02-20].

IM, Kyung So, PESARAN, M. Hashem, SHIN, Yongcheol. 2003. Testing for unit roots in heterogeneous panels. *Journal of econometrics*. [online]. str. 53-74. roč. 115 č. 1. Dostupné na ScienceDirect: <[https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(03\)00092-7](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(03)00092-7)> [cit. 2022-02-20].

KRUGMAN, P. 1991. Increasing returns and economic geography. *Journal of political economy*. roč. 99 č. 3. str. 483-499.

KRUGMAN, Paul, Anthony J. Venables. 1995. Globalization and the Inequality of Nations. *The quarterly journal of economics*. roč. 11 č. 4. str. 857-880.

KWIATKOWSKI, Denis, PHILLIPS, Peter C.B., SCHMIDT, Peter, SHIN, Yongcheol. 1992. Testing the null hypothesis of stationarity against the alternative of a unit root: How sure are we that economic time series have a unit root? *Journal of econometrics*. [online]. str. 159-178. roč. 54. č. 1-3. Dostupné na Science Direct: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/030440769290104Y>> [cit. 2022-02-20].

LEFEBER, Louis. 1958. *Allocation in Space: Production, Transport, and Industrial Location*. Nizozemsko: North-Holland Publishing Company. 151 s. Dostupné z <https://books.google.cz/books/about/Allocation_in_Space.html?id=_6oQAAAAIAAJ&redir_esc=y> [cit. 2022-02-20]

MARTINS, Mario R., MAWSON, John. 1982. The Programming of Regional Development in the EC: Supranational or International Decision-making? *Journal of Common Market Studies*. [online]. str. 229-244. roč. 20 č. 3. [cit. 2022-02-20]. Dostupné na Law Journal Library: <<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jcmks20&i=228>> [cit. 2022-02-20].

MASKELL, Peter, Anders Malmberg. 1999. Localised learning and industrial competitiveness. *Cambridge journal of economics*. roč. 23, č. 2. str. 167-185.

MAYNOU, Francesc. 2014. Coviability analysis of Western Mediterranean fisheries under MSY scenarios for ICES *Journal of Marine Science*. [online]. str. 1563–1571. roč. 71, č. 7. Dostupné na *ICES Journal of Marine Science*: <<https://academic.oup.com/icesjms/article/71/7/1563/2804444?login=true>> [cit. 2022-02-20].

MCCANN P, R. Ortega-Argilés. 2013. Redesigning and Reforming European Regional Policy: The Reasons, the Logic, and the Outcomes. *International Regional Science Review*. Roč. 36 č. 3. str. 424-445

MEYER, John R. 1963. Regional Economics: A Survey. *The American Economic Review* [online]. str. 19-54. roč. 53, č. 1. Dostupný na Jstor: <<http://www.jstor.org/stable/1817128>> [cit. 2022-02-20].

MOHL, Philipp, HAGEN, Tobias. 2010. Do EU structural funds promote regional growth? New evidence from various panel data approaches. *Regional Science and Urban Economics*. [online]. str. 353-365. roč. 40. č. 5. Dostupné na Science Direct: <<https://doi.org/10.1016/j.regsciurbeco.2010.03.005>> [cit. 2022-02-20].

MYRDAL, Gunnar. 1957. Economic Theory and Under-developed Regions. Londýn: Gerald Duckworth. str. 167. ISBN 0715600990.

NICOLL, William, Trevor C. Salmon. 2001. Understanding The European Union. Londýn: Routledge. 600 s. ISBN 9781315847818.

PERLOFF, Harvey. S. 1957. *A Survey of Regionally Oriented Research and Graduate Education Activities: Regional Studies at U.S. Universities*. Washington, D. C.

PERROUX, Francois. 1950. Economic Space: Theory and Applications. *The Quarterly Journal of Economics*. s. 89-104. roč. 64, č. 2, Cambridge: Harvard University Press.

PUIGSERVER-PENALVER, Mari-Carmen. 2007. The impact of structural funds policy on European regions growth. A theoretical and empirical approach. *The European Journal of Comparative Economics*. [online]. str. 179-208. roč. 4. č. 2. <<http://fmwww.bc.edu/RePEc/esLATM04/up.23143.1081937884.pdf>> [cit. 2022-02-20].

RAUCH, James E. 1993. Productivity gains from geographic concentration of human capital: evidence from the cities. *Journal of urban economics*. roč. 34, č. 3. str. 380-400.

RAY, George. F. 1976. *Impact of the Oil Crisis on the Energy Situation in Western Europe*. [online] In: Rybczynski T.M. (eds) *The Economics of the Oil Crisis*. Trade Policy Research Centre. Palgrave Macmillan, London. Str. 94-130. Dostupné na <https://doi.org/10.1007/978-1-349-02810-8_6> [cit. 2022-02-20]

RICE, Patricia, Anthony Venables. 2003. Equilibrium regional disparities: theory and British evidence. *Regional Studies*. roč. 37 č. 6-7. 675-686.

ROBBINS, Lionel. 1945. *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*. 2. vyd. London: Macmillan and co. 158 s. dostupné z <<https://mileskorak.files.wordpress.com/2020/02/robbins-essay-nature-significance-economic-science.pdf>> [cit. 2022-02-20]

RODRÍGUEZ-POSE, Andrés, FRATESI, Ugo. 2004. Between development and social policies: the impact of European Structural Funds in Objective 1 regions. *Regional studies* [online]. str. 97-113. roč. 38. č. 1. Dostupné na Taylor & Francis Online: <<https://doi.org/10.1080/00343400310001632226>> [cit. 2022-02-20].

SAMUELSON, Paul A. Thünen at Two Hundred. *Journal of Economic Literature* [online]. 1983. str. 1468–1488. roč. 21 č. 4. Dostupný na Jstor: <<http://www.jstor.org/stable/2725147>> [cit. 2022-02-20].

SOLOW, Robert M. 1956. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics* [online]. 1956. str. 65-94. roč. 70, č. 1. Dostupný na Jstor: <<http://www.jstor.org/stable/1884513>> [cit. 2022-02-20].

SOUKIAZIS, Elias, CRAVO, Tulio. 2006. *Human Capital As a Conditioning Factor to the Convergence Process Among the Brazilian States* [online]. str. 31. č. 35. Dostupné na CEUNEUROPE: <Human Capital as a Conditioning Factor to the Convergence Process Among the Brazilian States by Elias Soukiazis, Túlio Cravo :: SSRN> [cit. 2022-02-20].

SOUKIAZIS, Elias, CRAVO, Túlio. 2006. *What type of human capital better explains the convergence process among countries*. č. 37. Dostupné na CENEUROPE: <http://www4.fe.uc.pt/ceue/working_papers/ieliastulio37.pdf> [cit. 2022-02-20].

SWAN, Trevor W. 1956. Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record: The Economic Society of Australia* [online]. str. 334-361. roč. 32, č. 2. [cit. 2022-02-20]. Dostupný na Wille Online Library: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-4932.1956.tb00434.x>> [cit. 2022-02-20].

TRULLEN, T., Boix, R. 2008. Knowledge externalities and networks of cities in creative metropolis. *Cheltenham: Edward Elgar*. str. 211-236.

7.2 Prameny

EUROSTAT. 2022a. *Historic EU payments – regionalised and modelled*. [online]. Dostupné z: <<https://cohesiondata.ec.europa.eu/Other/Historic-EU-payments-regionalised-and-modelled/tc55-7ysv>> [cit. 2022-02-20].

EUROSTAT. 2022b. *Unemployment rates by sex, age, educational attainment level and NUTS 2 regions*. [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfst_r_lfu3rt/default/table?lang=en> [cit. 2022-02-20].

EUROSTAT. 2022c. *Regional gross domestic product (million PPS) by NUTS 2 regions*. [online]. Dostupné z: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tgs00107>> [cit. 2022-02-20].

EUROSTAT. 2022d. *People at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 regions*. [online]. Dostupné z: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tgs00004>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ KOMISE. 1988. *Report on economic and monetary union in the European Community*. [online]. Dostupné z: <[publication6161_en.pdf \(europa.eu\)](#)> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ KOMISE. 1999. *The European Social Fund an overview of the programming period 1994-1999* [online]. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/33298/1/A6.pdf>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ KOMISE. 2008. *EU Cohesion Policy 1988-2008: Investing in Europe's future* [online]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag26/mag26_en.pdf> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ RADA. 1975. Regulation (EEC) No 724/75 of the Council of 18 March 1975 establishing a European Regional Development Fund. [online]. 1975. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975R0724&from=EN>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 1992. *Maastrichtská smlouva*. [online]. Dostupné z: <<http://data.europa.eu/eli/treaty/teu/sign>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 1995. *Agenda 2000*. [online]. Dostupné z: <EUR-Lex - 160001 - EN - EUR-Lex (europa.eu)> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 1999. *Amsterodamská smlouva*. [online]. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 2002. *Konsolidovaná verze smlouvy o založení Evropské unie a smlouvy o založení Evropského společenství* [online]. Dostupné z: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12002E/TXT&from=CS>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 2003. *Niceská smlouva*. [online]. Dostupné z: <EUR-Lex - xy0012 - EN - EUR-Lex (europa.eu)> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 2007. *Lisabonská smlouva*. [online]. Dostupné z: <<http://data.europa.eu/eli/treaty/lis/sign>> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÁ UNIE. 2016. *Strategie Evropa 2020*. [online]. Dostupné z: <EUR-Lex - em0028 - EN - EUR-Lex (europa.eu)> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÉ HOSPODÁŘSKÉ SPOLEČENSTVÍ. 1957. *Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství*. [online]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/senat/evropa/dokumenty_ke_stazeni/smlouva_o_zalozeni_ehs.pdf> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÉ HOSPODÁŘSKÉ SPOLEČENSTVÍ. 1973. *Report on the Regional Problems in the Enlarged Community*. [online]. Dostupné z: <aei.pitt.edu/5888/1/5888.pdf> [cit. 2022-02-20].

EVROPSKÉ HOSPODÁŘSKÉ SPOLEČENSTVÍ. 1987. *Jednotný evropský akt*. [online]. Dostupné z: <<http://data.europa.eu/eli/treaty/sea/sign>> [cit. 2022-02-20].